

OPINNÄYTETYÖ

Varhaiskasvattajien ohjaaminen kestävän kehityksen poluilla – 3–5-vuotiaiden osallisuuden tukeminen

Terhi Lehtinen

Yhteisöpedagogi AMK
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(11/2021)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (AMK)

Tekijä: Terhi Lehtinen

Opinnäytetyön nimi: Varhaiskasvattajien ohjaaminen kestävän kehityksen poluilla –
3-5-vuotiaiden osallisuuden tukeminen

Sivumäärä: 40 ja 7 liitesivua

Työn ohjaaja: lehtori Jenny Honka

Työn tilaaja: Moision päiväkoti, Turku

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten kestävä kehitys näkyy varhaiskasvatuksessa ja erityisesti 3-5-vuotiaiden kanssa toteutettavassa toiminnassa. Työn tilaajana toimi Moision päiväkoti, joka on Pohjois-Turussa toimiva, kunnallinen, varhaiskasvatussyksikkö.

Työn tarve nousi esiin keväällä 2021, jolloin Moision päiväkodissa haluttiin panostaa lasten ja huoltajien osallisuuteen. Osallisuutta pidetään kestävän kehityksen peruspilarina. Jotta sekä lapset että aikuiset saadaan osalliseksi kestävän kehityksen toimintatapoihin, on meidän annettava heidän osallistua niin toiminnan suunnitteluun, toteutukseen kuin arviointiinkin. Siksi osallisuuden kasvattaminen toimi punaisena lankana kestävän kehityksen lisäämiselle päiväkodin varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyö esittelee tilaajan ja työn tarpeen siitä, miten kestävä kehitys saadaan näkyvämmäksi osaksi heidän varhaiskasvatustaan.

Opinnäytetyön tietoperusta pohjautuu lasten osallisuuteen, kestävään kehitykseen, kestävän kehityksen kasvatukseen sekä siihen, miten nämä kaikki tukevat varhaiskasvatusta. Turvataksemme tulevaisuutemme, pitää meidän kääntää katsemme tulevaisuuden tekijöihin ja toimijoihin eli tämän ajan lapsiin. Parhaiten tavoitamme nämä tulevaisuuden vaikuttajat varhaiskasvatuksessa ja sen kautta voimme pyrkiä vaikuttamaan heihin ja saada aikaan muutosta yhteiseen tulevaisuuteemme.

Tutkimusmenetelminä käytettiin verkkokyselyä ja benchmarkkausta. Verkkokysely tehtiin varhaiskasvattajille ja tämän kyselyn pohjalta toteutettiin benchmarkkaus kahteen eri päiväkotiin. Lisäksi haastateltiin yhtä ympäristökasvattajana toimivaa luokanopettajaa. Aineistot analysoitiin toinen toisiaan tukien ja niiden pohjalta nousi esiin viisi teemaa, joihin panostamalla kestävän kehityksen näkyminen varhaiskasvatuksessa lisääntyy.

Kehittämistyöstä syntyi konkreettinen työkalu vuosikellon muodossa. Tämä vuosikello opastaa varhaiskasvattajia siinä, miten kestävä kehitys ja sen ulottuvuudet huomioidaan päiväkodin arjessa joka kuukausi.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kestävä kehitys, osallisuus, vuosikello

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in NGO and Youth Work, Bachelor's Degree

Author: Terhi Lehtinen

Title: Guiding early childhood educators on sustainable development paths – Support for the inclusion of 3–5-year-olds

Number of pages: 40 and 7 attachment pages

Supervisor: Senior Lecturer Jenny Honka

Commissioned by: Moisio Day Care Centre, City of Turku

The purpose of the thesis was to explore how sustainable development is reflected in early childhood education and care and, in particular, in the activities with 3–5-year-olds. The work was commissioned by Moisio Day Care Centre, a municipal early education unit based in the City of Turku.

The need for this thesis arose in the spring of 2021, when Moisio Day Care Centre wanted to invest in the involvement of children and their guardians. Inclusion is considered a fundamental pillar of sustainability. In order to involve both children and adults in sustainable practices, they must be allowed to participate in the planning, implementation and evaluation of activities. Therefore, increasing inclusion served as the main factor for adding sustainability to the day care centre's early childhood education. The thesis describes the Moisio case and the need for the thesis: how to make sustainable development a more visible part of their early childhood education.

The theoretical framework of the thesis is based on children's inclusion, sustainable development, sustainability education and how they all support early childhood education. In order to secure the future, the factors and actors of the future, i.e. the children, must be considered, and the future influencers are best met in early childhood education.

The research methods used in this thesis were online survey and benchmarking. The online survey was conducted for early childhood educators, and based on this survey, benchmarking was carried out in two day care centres. Moreover, a class teacher working as an environmental educator was interviewed. The data were analyzed, and five themes emerged from them, which increase the visibility of sustainable development in early childhood education and care.

Through this development work, a concrete tool was created to be used by early educators to take sustainable development with its different dimensions into account in planning the annual cycle of the day care centre.

Keywords: early childhood education, sustainable development, involvement, annual planning cycle

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	MOISION PÄIVÄKOTI.....	7
3	KESTÄVÄ KEHITYS OSANA VARHAISKASVATUSTA.....	9
	3.1 Osallisuus kestävän kehityksen peruspilarina.....	10
	3.2 Kestävän kehityksen kasvatus	13
	3.3 Kestävän kehityksen rooli varhaiskasvatuksessa.....	15
4	AINEISTONKERUUMENETELMÄT	19
	4.1 Varhaiskasvatushenkilöstön kysely	21
	4.2 Benchmarking	23
5	TULOKSET JA ANALYYSI	25
	5.1 Varhaiskasvatuksen vuosi: teemapäivistä kierrätykseen	25
	5.2 Vihreä lippu liehumaan.....	29
6	LOPPUPÄÄTELMÄT	32
	6.1 Kestävän kehityksen vuosikello.....	32
	6.2 Tilaaajan palaute.....	34
	LÄHTEET	37
	HAASTATTELUT.....	39
	LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa kestävästä kehityksen asemaa varhaiskasvatuksessa, erityisesti 3–5-vuotiaiden lasten kanssa tehtävän työn parissa, sekä tuottaa kestävästä kehityksen toimintavinkkejä varhaiskasvatukseen arkeen. Opinnäytetyö tehdään Moision päiväkotiin, joka on Turun kaupungin varhaiskasvatustyksikkö. Päiväkoti tarjoaa varhaiskasvatusta 0–6-vuotiaille sekä esiopetusta alle kouluikäisille lapsille (Moision päiväkotin 2021). Moision päiväkotin esitellään kappaleessa kaksi.

Olen toiminut varhaiskasvattajana vuodesta 2003 lähtien, joista viimeiset neljä vuotta Moision päiväkodissa. Olen työssäni tehnyt huomion siitä, että kestävä kehitys näkyy päivähoiton arjessa sekä varhaiskasvatuksen kentällä huolestuttavan vähän. Ympäristökasvatusta on kuitenkin toteutettu Suomessa jo 1990-luvulta lähtien (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 57–58). Kestävä kehitys osana suomalaista varhaiskasvatusta avataan paremmin kappaleessa kolme.

Maapallon rajallisuus sekä vastuun kantaminen yhteisestä tulevaisuudestamme nousee esille aika ajoin ja on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen aihe. Pääministeri Sanna Marin nosti elokuussa 2021 suurlähettiläspäivillä esiin sen, että Suomi pyrkii jäseneksi YK:n ihmisoikeusneuvostoon ja kampanjoinnissa Suomi haluaa pitää yllä tärkeitä teemoja kuten kestävästä kehityksestä. (Valtioneuvoston viestintäosasto 2021.)

10. huhtikuuta oli vuonna 2021 se päivä, jolloin Suomen arvioitiin kuluttaneen uusiutuvat luonnonvaransa. Tätä päivää kutsutaan kansainvälisesti ”Earth Overshoot”-päiväksi ja se tarkoittaa päivämäärää, milloin ihmisten ekologinen jalanjälki ylittää maapallon biokapasiteetin, eli kyvyn tuottaa uusiutuvia luonnonvaroja ja käsitellä fossiilisten polttoaineiden käytön aiheuttamia kasvihuonekaasupäästöjä. Koko maailman Earth Overshoot-päivä on viime vuodet pysytellyt heinä-elokuun vaihteessa. Mikäli kaikki kuluttaisivat samalla tavoin kuin me suomalaiset, tarvitsimme elääksemme kolme maapalloa. (WWF 2021.)

Jotta saisimme turvattua tulevaisuutemme, pitää meidän kääntää katseemme tulevaisuuden tekijöihin ja toimijoihin eli tämän ajan lapsiin. Parhaiten tavoitamme nämä lapset varhaiskasvatuksessa ja sitä kautta voimme pyrkiä vaikuttamaan heihin sekä saada aikaan muutosta yhteisen tulevaisuutemme eteen. Kun kestävästä kehityksestä tukevaa elämää opetellaan jo lapsuudesta alkaen, lapsi omaksuu kestävästä kehityksestä osaksi omaa elämäänsä jopa pitkälle tulevaisuuteen. Nämä kestävästä kehityksestä tukevat elämäntavat auttavat huolehtimaan ja kantamaan vastuuta yhteisestä maapallostamme.

Opinnäytetyö pyrkii löytämään vastaukset seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten kestävä kehitys näkyy 3–5-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa?
2. Mikä on kestävä kehityksen nykytila Moision päiväkodissa ja miten toimintaa tulisi kehittää, jotta kestävä kehitys ja lasten osallisuus näkyisi vahvemmin päiväkodin arjessa?

Opinnäytetyö esittelee tilaajan sekä tilaajan tarpeen siitä, miten kestävä kehitys saadaan näkyvämmäksi osaksi heidän varhaiskasvatustaan. Tietoperusta avaa osallisuuden ja kestävä kehityksen kasvatuksen käsitteet varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Tutkimusmenetelminä on käytetty kyselyä ja benchmarkkausta, jotka on analysoitu toisiaan tukien.

Tavoitteena on tuottaa toimintavinkkipaketti varhaiskasvatuksen ammattilaisille, joka opastaa kestävä kehityksen huomioon ottamista varhaiskasvatuksessa kuukausittain. Tämä tuotos on esitelty luvussa kuusi ja siitä on pyydetty palautetta Moision päiväkodin varhaiskasvattajilta.

2 MOISION PÄIVÄKOTI

Moision päiväkoti on yksi monista Turun kunnallisista päiväkodeista ja se sijaitsee kaupungin pohjoispuolella, noin kahdeksan kilometrin päässä Turun keskustasta. Päiväkodin kasvatus-työtä ohjaa Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, joka perustuu varhaiskasvatukseen ja valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on käytössä koko kaupungin varhaiskasvatuksessa eli päiväkodeilla ei ole erillistä, yksikkökohtaista, suunnitelmaa. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2021, 3, 4.)

Moision päiväkodissa toimii viisi lapsiryhmää, joista kaksi on esiopetusryhmää. Päiväkodin toimintaa täydentävät ulkoleikkikoulu, avoin päiväkoti ja leikkipuistotoiminta. Päiväkodin läheisyydestä löytyy leikkipuistoja, metsää, kuntorata sekä hiekka- ja luistelukenttä. Nämä tarjoavat hyvät ulkoilumahdollisuudet päiväkodin aitojen ulkopuolelle. Päiväkodissa panostetaan ulkopedagogiikkaan sekä hyödynnetään isoa piha-aluetta että ympärillä sijaitsevaa metsää. (Moision päiväkoti 2021.)

Opinnäytetyön idea syntyi kevään 2021 aikana, jolloin toimin 3–5-vuotiaiden lasten parissa varhaiskasvatuksen opettajana. Kevätkauden aikana päiväkodin lapsiryhmän osallisuuteen kiinnitettiin enenevässä määrin huomiota ja se saatiin mukavasti mukaan varhaiskasvatuksen arkeen. Osallisuus on keskeisenä ajatuksena Turun kaupungin varhaiskasvatuksen visiossa, jossa nähdään lapsi osallisena ja aktiivisena oman elämänsä toimijana (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2021, 10).

Osallisuus määritellään siten, että lapsella on mahdollisuus toimia ja vaikuttaa sekä saada kokemus siitä, että hän on osa jotakin yhteisöä, jossa hän saa olla oma itsensä. Tavoitteena on edistää lapsen omatoimisuutta ja aktiivisuutta, jotta tulevaisuudessa hänellä olisi hyvät valmiudet toimimiseen sekä luottamus omaan itseensä. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2021, 22.)

Osallisuus syntyy siitä, että lapsille tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia oppia itse toimien. Lapsia täytyy kuunnella ja heidät pitää osata ottaa vakavasti. Näin ollen saamme synnytettyä osallisuutta sekä pystymme kasvattamaan lasten halua ja kykyä olla mukana vastuun kantamisessa. (Cantell, Aarnio-Linnavuori & Tani 2020, 121.)

Lastentarhaopettajaliiton aktiivijäsen ja ympäristökasvattaja Mari Parikka-Nihti on omassa työssään varhaiskasvatuksenopettajana huomannut, kuinka tärkeä merkitys kestävällä kehityksellä on lasten hyvinvoinnille. Hänen mukaansa osallisuus on yksi ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen peruspilareista (Parikka-Nihti 2011, 7, 34). Moision päiväkodin kevään toiminnassa punaisena lankana toiminut osallisuus antoi hyvän pohjan kestävä kehityksen lisäämiselle päiväkodissa tapahtuvaan varhaiskasvatukseen.

Moision päiväkodin yksi varhaiskasvatuksenopettaja, jonka vastuulla on päiväkodin ulkoleikkikoulun toiminta, on tänä vuonna aloittanut Suomen Ympäristöopiston eli Syklin järjestämän ympäristökasvattajan erikoisammattitutkinnon. Hän suorittaa tutkinnon yhdessä työparinsa eli seurakunnassa lastenohjaajana toimivan henkilön kanssa ja heidän tarkoituksena on viedä koulutuksen tuomat opit päiväkodin yhteydessä toimivan ulkoleikkikoulun käyttöön. Samalla he haluavat myös herätellä päiväkodin muita varhaiskasvattajia toimimaan kestävä kehityksen puolesta. Ympäristökasvattajan erikoisammattitutkinto antaa hyvät valmiudet siihen, miten edistetään kestävä elämäntapaa sekä lisätään ympäristön tuntemusta että mahdollisuuksia ympäröivän ympäristön hyödyntämiseen. Syklin kouluttamien ympäristökasvattajien päämääränä on kestävä kehitys ja sen mukana tuoma elämäntapa. (Suomen Ympäristöopisto 2021.)

Päiväkodin johtajalla on selkeä tahtotila siihen, että kestävä kehitys saadaan näkyväksi osaksi Moision päiväkodin varhaiskasvatusta. Hänen myönteinen asenteensa näkyy myös siinä, että päiväkotiin tehdään samaan aikaan toista opinnäytetyötä, jossa halutaan kehittää varhaiskasvatuksen ulkopedagogiikkaa ja aikuisen roolia ulkona tapahtuvissa leikki- ja opetustilanteissa. Kaikkien meidän toiveenamme on, että Moision päiväkodista saadaan varhaiskasvatusyksikkö, joka osaa käyttää toiminnallisia menetelmiä lähiympäristössään, toteuttaen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja laaja-alaista osaamista ottaen toiminnassaan huomioon kestävä kehityksen kasvatukseen.

3 KESTÄVÄ KEHITYS OSANA VARHAISKASVATUSTA

Tämä kappale käsittelee kestäväen kehityksen sekä sen peruspilarina pidettävää osallisuutta ja avaa sen yhteyttä varhaiskasvatukseen. Osallisuuden lisäksi kappale avaa tietoperustan kestäväen kehityksen kasvatukselle sekä sille, miten kestävä kehitys on tullut osaksi varhaiskasvatusta.

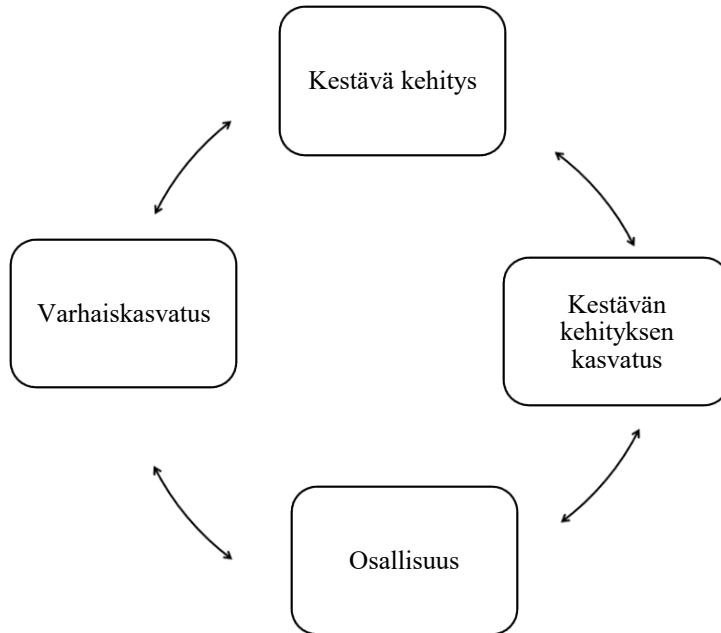
Toinen toistaan tukien

Varhaiskasvatus korostaa sitä, kuinka lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Lapselle lähiympäristö on tärkeä oppimipaikka ja tämän vuoksi esimerkiksi päiväkodin piha, lähiluonto ja leikkipuistot ovat paikkoja, jotka tarjoavat lapselle monenlaisia mahdollisuuksia sekä leikkiin että ympäristön tutustumiseen ja tutkimiseen. Moision päiväkodin lähiympäristö on oivallinen paikka toteuttaa kestäväen kehityksen kasvatusta varhaiskasvatuksen arjessa ja sitä osataan hyödyntää oppimisympäristönä. (Cantell, Aarnio-Linnavuori & Tani 2020, 68.)

Lasten osallisuuden tukeminen osana varhaiskasvatusta perustuu lapsen oikeuksien sopimukseen. Jotta saisimme kasvatettua lapsista ympäristökansalaisia, pitää heidän saada kokemus osallisuudesta. (mt., 213.) Kestäväen kehityksen kasvatuksessa on tärkeää ottaa huomioon sekä toiset ihmiset että ympäristö. Lapsen tuntema välittäminen ja huolenpito tuovat hänelle tunteen osallisuudesta ja yhteisöön kuulumisesta. Kestäväen kehityksen arvoperusta kiteytyy näiden kahden teeman, huolenpidon ja välittämisen, ympärille ja näin ollen sillä on luonteva yhteys varhaiskasvatuksen arvopohjaan. Kestäväen kehityksen kasvatus ei ole irrallinen osa varhaiskasvatusta vaan se on meidän kaikkien jokapäiväistä elämää. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 31.)

Varhaiskasvatuksessa toteutettavan kestäväen kehityksen kasvatuksen lähtökohtana on lapsen kokonaisvaltainen kehittyminen niin fyysisesti, emotionaalisesti kuin kognitiivisestikin. Tärkeintä on, että kasvatus huomioi lapsen toiminnan eri ympäristöissä ja synnyttää lapsessa halun välittää ympäristöstään sekä siellä elävistä. Aito kiinnostus ja innostus luovat pohjaa sille, että lapsi haluaa tietää ja vaikuttaa ympäristöönsä. Myönteinen asenne ympäristöä kohtaan vahvistuu, kun lapsi kokee ihastelun, havaitsemisen ja löytämisen tunteita. Empaattinen suhtautuminen muihin eläviin olentoihin edesauttaa positiivisen luontosuhteen syntymistä. Kun lapsi rakentaa omaa ymmärrystään maailmasta, hänen omilla kokemuksilla, havainnoilla ja pohdintoilla on vahva yhteys niin kielen kehityksessä kuin käsitteellisen ymmärryksen ja arvojen muodostumisessa. Näiden kehittymiseen edesauttaa kuunteleva ja sosiaalinen vuorovaikutus

sekä lasten osallisuus. Hyvä varhaiskasvatusympäristö tarjoaa näitä mahdollisuuksia ja tukee lapsen kognitiivista kehitystä. (mt., 28, 29.) Kuviossa 1 on esitetty kehämäinen tasavertaisten aiheiden sarja siitä, kuinka nämä neljä kokonaisuutta tukevat toinen toisiaan.

KUVIO 1: Kestävä kehitys, kestävän kehityksen kasvatus, osallisuus ja varhaiskasvatus muodostavat tasavertaisten aiheiden sarjan, jotka tukevat toinen toisiaan.

3.1 Osallisuus kestävän kehityksen peruspilarina

Ihmisen oma kokemus päättämisestä ja asioihin vaikuttamisesta ovat osallisuutta. Osallisuus määritellään yksilön omien kykyjen riittävyydellä, oman roolin merkityksellisyydellä sekä vastuun saamisella siinä yhteisössä, johon hän kuuluu. Osallisuus eroaa osallistumisesta, joka on sitä, kun yksilö on aktiivisesti mukana jonkin yhteisön toiminnassa. Osallistumiseen ei liity henkilökohtaista tunnetta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47.)

Osallisuuden näkökulma korostuu varhaiskasvatuksessa, joka on ryhmässä tapahtuvaa kasvua, kehitystä sekä oppimista. Osallisuuteen kuuluu toimiminen vertaisryhmässä sekä vuorovaikutussuhteiden luominen. Lapsen kuunteleminen ja hänen mielipiteidensä arvostaminen tukee lapsen osallisuutta. Kun lapsi huomaa, että aikuinen suhtautuu lapseen kunnioittavasti ja lapsen mielipiteet saavat näkyä, lapsi voimaantuu ja hän kokee itsensä tärkeäksi. (mt., 48.)

Varhaiskasvatuksessa osallisuus ilmenee yhteisöllisenä ja tasa-arvoisena toimintakulttuurina. Osallisuus on aktiivista toimijuutta ja kun lapsen tunne omasta toimijuudestaan kasvaa, hän

kokee olevansa osallinen. Oman osallisuutensa kautta lapsi hallitsee omaa ajatteluaan ja toimintaansa sekä saa tunteen siitä, että hänen mielipiteensä ja ajatuksensa ovat tärkeitä. (mt., 52–53.)

Lapsi oppii kantamaan vastuuta niin omista kuin yhteisistäkin asioista. Lasten osallisuuden mahdollistamiseen tarvitaan aikuisten tukea sekä sitä, että aikuiset osaavat reflektoida omaa toimintaansa niin, että lasten osallisuus toteutuu.

Yksi kestävän kehityksen peruspilareista on osallisuus. Kun ihminen kokee kuuluvansa omaan yhteisöön ja sitä myötä muodostaa käsityksen kuulumisestaan yhteiseen yhteiskuntaan, hän osallistuu ja saa tunteen siitä, että hänen olemassaolonsa on merkityksellinen. Panostamalla lasten osallisuuteen, pystymme toteuttamaan kestävän kehityksen kasvatusta (Parikka-Nihti 2011, 34).

Varhaiskasvatuksessa osallisuus tehdään näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla. Lasten ideat, ajatukset ja aloitteet synnyttävät päivähoidon arkeen projekteja ja aikuisen tehtävänä on kannustaa lapsia ilmaisemaan omia mielipiteitään. Kasvattajan roolina on toimia mahdollistajana sekä käytäntöjen kehittäjänä lapsilta tullessiin ajatuksiin. (Turun kaupunki 2021, 22, 27.)

Pedagoginen dokumentointi on aina lapsilähtöistä ja se on työväline, jonka avulla varhaiskasvatuksen arki tehdään kaikille näkyväksi. Dokumentointi on muistojen tallettamista esimerkiksi lapsen omaan kasvun kansioon tai se voi olla koteihin viikoittain lähtevän viikkokirjeen muodossa. Tämän dokumentoinnin avulla vahvistetaan vuoropuhelua lapsen ja aikuisen välillä sekä vahvistetaan huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. (Parikka-Nihti 2011, 45.)

Pedagoginen dokumentointi on yksi tärkeimmistä menetelmistä, kun puhutaan osallisuuden pedagogiikasta. Dokumentointi havainnollistaa lasten maailmaa sekä yksilö- että ryhmätasolla ja sen pitäisi olla yhteydessä lapsilähtöiseen varhaiskasvatukseen. Dokumentoinnissa pystyy hahmottamaan pedagogisen toiminnan kaaren, joka havainnollistaa sen, että mikä johti mihinkin, miten se tehtiin, mitä oivalluksia tehtiin, miten lapset pääsivät osallistumaan, mikä koettiin haasteelliseksi ja mikä oli tämän kaiken lopputulos. Tämän avulla pystytään arvioimaan toimintaa sekä asettamaan toiminnalle uusia tavoitteita. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 92–93.)

Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu valtakunnallisiin varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjaaviin asiakirjoihin, joissa osallisuus on kirjattu näkyväksi mm. arvopohjassa, kasvatuspäämäärissä sekä kasvatuksen toteutuksessa. Osallisuus on lapsen oikeus, joka näkyy painotuksina niin lapsen oikeuksien yleissopimuksesta kuin Suomen perustuslaissa.

Lapsen oikeus osallistua löytyy Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksesta koskien lapsen oikeuksia:

12 Artikla: Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Unicef 2021, 11.)

Lasten oikeus osallisuuteen määritellään myös Suomen perustuslaissa:

6 §: Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Finlex 2021).

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on tukea lapsen valmiutta siitä, että hän pystyy tekemään itseään koskevia päätöksiä. Henkilöstön vastuulla on rohkaista lasta toimimaan itsenäisesti. Ongelmia tässä tuottaa se, että aikuisten on vaikea luopua siitä vallasta, jota lapsen hallitseminen tuottaa sekä se, että aikuiset pelkäävät lapsen turvallisuuden kärsivän. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 56.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi tarkastella toimintaansa lasten näkökulmasta, kehittäen lapsille luontaisia tapoja toimia. Mahdollisuudet lasten kuuntelemiselle ja mukaan ottamiselle ovat rajattomat. Varhaiskasvatuksen työyhteisön olisi syytä pohtia kokonaisuudessaan sitä, miten lasten oikeudet toteutetaan ja millaisiin asioihin tulisi kiinnittää huomiota, jotta ne todella toteutuisivat. (Kangas ym. 2021, 75.)

Kangas ym. (2021, 76–78) tiivistää lapsen osallisuuden kuuteen osatekijään, jotka ovat:

Osallisuus on oikeutta iloita itsestään.

Osallisuus on oikeutta ilmaista itseään ja tulla kuulluksi ja kuunnella muita.

Osallisuus on oikeutta oppia ja saada turvaa.

Osallisuus on oikeutta omatoimisuuteen ja osallistumiseen yhteiseen suunnitteluun.

Osallisuus on vaikuttamista.

Osallisuus on kokonaisvaltaista yhteisöllistä kohtaamista.

3.2 Kestävän kehityksen kasvatus

1990-luvulla, kun kestävän kehityksen käsite yleistyi, alettiin ympäristökasvatuksen rinnalla käyttää käsitettä kestävän kehityksen kasvatus. Nykyisin niin Suomessa kuin maailmalla kestävän kehityksen kasvatus on käytetympi kuin ympäristökasvatuskäsite ja sitä pidetään poliittisesti painokkaampana terminä. Kestävän kehityksen kasvatusta pidetäänkin elinikäisenä oppimisprosessina, johon osallistuu opetushenkilöstön lisäksi myös ulkopuoliset tahot. (Wolff 2004, 27–29.)

Kestävän kehityksen kasvatuksen ajatellaan tavoittelevan sellaista maailmanlaajuista ymmärrystä, jossa maapalloa pidetään asuinkelpoisena ja jossa kaikkien tekemisellä on vaikutusta siinä, että tämä planeetta säilyy elinkelpoisena meille kaikille. Kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteena on kasvattaa ihmisestä ympäristötietoinen kansalainen, joka on ympäristömyönteinen ja osaa toimia niin, että ympäristö kuormittuu mahdollisimman vähän. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 21–22.)

Nykyisessä YK:n Agenda 2030:n tavoitteessa 4.7. kasvatus ja koulutus nostetaan keskeisiksi keinoiksi edistää sosiaalista, taloudellista ja ekologista kestävä kehitystä, jossa olennaista on oman toiminnan vaikutusten hahmottaminen maailmanlaajuisesti (Gloaalikasvatus 2021). Kestävä kehitys on osa meidän kaikkien arkipäivää, niin ajatuksina kuin tekoina. Tietoa on saatavilla paljon, mutta kokemukseni mukaan emme osaa hyödyntää sitä alle kouluikäisten lasten parissa tehtävässä työssä.

Lapset pitää nähdä tulevaisuuden tekijöinä, joille tulee tarjota vaikuttamisen mahdollisuuksia ja joille meidän pitää pystyä antamaan tasavertaiset mahdollisuudet tulevaisuuteen sekä kohdella heitä yhdenvertaisena kansalaisena. Kestävän kehityksen kasvatus on luonteva osa varhaiskasvatusta, sillä lapset rakentavat ymmärrystä maailmasta monin eri tavoin ja lasten omilla kokemuksilla, havainnoilla ja pohdinnoilla on vahva yhteys mm. arvojen muodostumisessa. Kestävän kehityksen kasvatuksen malli osallistaa lapsia ja kasvattaa heidät ottamaan huomioon ympäristönsä. Kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten kykyä havainnoida, ihmetellä, tutkia ja ymmärtää ympäristöä ja tämä tuo lisäulottuvuuksia perinteiseen varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. (Parikka-Nihti 2011, 8.; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28, 35.)

Kestävä kehitys on tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään hyvään elämään nyt ja tulevaisuudessa. Kestävän kehityksen kasvatus on elinikäistä oppimista ja kasvamista, johon tarvitaan

yhteistä tahtoa. Tämä yhteinen tahto synnyttää myönteistä synergiaa, joka vie kohti kestävästä kehitystä. (Parikka-Nihti 2011, 12–13.)

Professori, filosofian tohtori Kristiina Kumpulainen (2009, 94) pitää koulutuksellisenä haasteena pedagogisten toimintakulttuurien rakentumista, jotka mahdollistaisivat eri-ikäisten ja erilaisten oppijoiden aktiivisen osallistumisen. Kumpulainen pitää tärkeinä elementteinä yksilön hyvän elämän ja hyvinvoinnin rakentumisessa aktiivista osallistumista sekä elinikäistä oppimista. Jotta saamme lapsen ymmärtämään, että hänen tekemillään päätöksillä, toiminnalla ja teoilla on seurauksia tulevaisuudessa, tulee lapsen saada kokemus osallisuudesta (Parikka-Nihti 2011, 13).

Meidän tulisi tukea sitä oppimista, jolla on merkitystä ja joka kantaa vastuuta. Tämä oppiminen alkaa jo varhaislapsuudesta. Lapset ottavat mallia ja saavat vaikutteita heitä ympäröivästä maailmasta. He ovat innokkaita ihmettelijöitä ja tutkivat jokaista löytämänsä asiaa. Lapset oppivat nopeasti toimimaan ympäristönsä hyväksi, kunhan he saavat siihen hyvän mallin aikuisilta ja heille on esitetty perusteluja siihen, miksi ympäristöä pitää vaalia. Oman ympäristön arvostaminen ja sen ymmärtäminen ovat keskeisessä asemassa kestävässä kehityksessä ja siihen nivoutuvassa ympäristökasvatuksessa. On hyvin tuottoisaa toimia lasten kanssa varhaiskasvatuksessa ja saada juurrutettua heihin kestävästä kehityksen periaatteita, joita sitten kaksivuotinen esiopetus, ja myöhemmin perusopetus, osaltaan vievät eteenpäin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 12.)

Kestävän kehityksen ulottuvuudet

Kestävä kehitys jakaantuu neljään eri osa-alueeseen, joiden keskinäinen tasapaino on tärkeää meidän kaikkien hyvinvoinnin kannalta. Nämä neljä ulottuvuutta: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen, kietoutuvat tavalla tai toisella varhaiskasvatuksen arvopohjaan ja näin ollen kestävästä kehityksen periaatteita noudatetaan varhaiskasvatuksessa jopa tiedostamatta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 149.)

Näistä neljästä ekologinen ulottuvuus toimii kestävästä kehityksen perustana, sillä meidän ihmisten hyvinvointiin vaikuttaa erittäin paljon luonnon hyvinvointi. Ihminen on ekologinen olento, jonka elinehtona on tavoittaa ekologisesti kestävä elämäntapa ja luonnon hyvinvointi. Luontoa kuormittavat ympäristöongelmat taasen aiheuttavat niin taloudellisia, sosiaalisia kuin kulttuurisia ongelmia. (Luomi, Paananen, Viberg & Virta 2010, 45.)

Arjen yhteistyö, vuorovaikutustaidot, toisten ihmisten huomioon ottaminen ja lasten osallisuus varhaiskasvatuksen toiminnassa ovat sosiaalisesti kestävästä kehitystä. Sosiaalisen kestävyysmallissa toimintaympäristöllä on suuri merkitys lapsen kasvussa ja hyvin suunniteltu oppimisympäristö haastaa lapsen leikkiä, liikkumista, kokeiluja sekä itseilmaisua. Sosiaaliseen kestävyteen liitetään usein kulttuurinen kestävä kehitys, joka näkyy päiväkodin arjessa suvaitsevaisuutena ja erilaisista taustoista tulevien yhteistyön edistämisenä. Oma suomalainen kulttuuri tehdään tutuksi jo varhaiskasvatuksessa ja tämä vahvistaa lapsen minäkuvaa, jonka avulla lapsi oppii arvostamaan itseään sekä muita. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 36–39.)

Lapsi oppii taloudellisen kestävästä kehityksen ulottuvuuden arjessa. Säästäväisyys, kierrätys ja korjaus tulevat tutuiksi ainakin varhaiskasvatuksessa, jossa määrärahat ovat usein tiukoilla ja esimerkiksi askartelut tehdään kierrätysmateriaaleista. Lapsen tulisi saada kokemus vastuullisesta kuluttamisesta, jonka voi toteuttaa lapselle sopivalla tavalla, kuten vaatteiden, lelujen ja muiden tavaroiden kierrätyksellä. Ekologinen kestävyys liittyy luonnollisesti taloudelliseen kestävyteen, sillä se on luonnon monimuotoisuuden turvaamista ja edistää luonnonvarojen kestävästä käytöstä. Luontosuhteen lujittaminen on ekologisen kestävyyskivijalka ja se on yleisin varhaiskasvatuksessa toteutettu kestävästä kehityksen ulottuvuus. (mt., 41–44.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on sitouttaa Moision päiväkodin varhaiskasvatuksen henkilöstö toimimaan yhteisen hyvän puolesta sekä saada koko varhaiskasvatyksikkö omaksumaan uusia arkikäytäntöjä. Jotta saamme osallistettua niin lapset kuin aikuisetkin kestävästä kehityksen mukaisten toimintatapojen käyttäjiksi, on meidän annettava heidän osallistua niin toiminnan suunnitteluun, toteutukseen kuin arviointiinkin (mt., 150).

3.3 Kestävästä kehityksen rooli varhaiskasvatuksessa

Ympäristöstä huolehtiminen ja yleinen huolestuminen ympäristömme tilasta on alkanut jo 1960-luvulla. Ympäristökasvatusta on määritelty siitä lähtien ja vuonna 1972 Yhdistyneet Kansakunnat pitivät Tukholmassa konferenssin, jossa kasvatuksen merkitys sai yhteisen hyväksynnän ympäristövastuullisuuden kehittämisessä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 19–20.)

Vuonna 1972 Tukholmassa pidetty konferenssi antoi alkusysäyksen myös meille suomalaisille ja tämän jälkeen ympäristökasvatus tuli osaksi valtakunnallisia opetussuunnitelmia. Vuonna 1985 ympäristökasvatus nostettiin yhdeksi osaksi yleisiä kasvatustavoitteita ja sen tulisi ulottua myöskin päivähöitoon. Strategia velvoitti kuntia laatimaan ympäristökasvatussuunnitelmia

sekä tuottamaan siihen aineistoa ja tarvittavaa materiaalia. 1990-luvulla syntyikin useita luonto- ja ympäristöpainotteisia päiväkoteja ja tehtiin paljon erilaisia kokeiluja. Monissa päiväkodeissa kokeilu tuotti pysyvämpää toimintaa ja näin ympäristökasvatus jäi pysyväksi osaksi varhaiskasvatusta. (mt., 57–58.)

Vuonna 2002 Maastrichtissa pidetyssä kansainvälisten järjestöjen konferenssissa globaalikasvatus määriteltiin kasvatukseksi, joka avaa ihmisten silmät ja mielen maailman todellisuudelle sekä herättää ihmiset toimimaan ihmisoikeuksien, oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman maailman puolesta (Melén-Paaso, Kaivola & Rohweder 2009, 19).

Kansainväliset varhaiskasvatustutkimukset ja yhteisöt eivät kuitenkaan ole antaneet paljon huomiota ympäristökasvatukselle tai kestävän kehityksen kasvatukselle. Vasta vuonna 2007 järjestettiin Ruotsissa ensimmäinen kansainvälinen kokous, joka keskittyi varhaislapsuuden kestävän kehityksen kasvatukseen. Yhdistyneet Kansakunnat julistivat vuodet 2005–2014 kestävää kehitystä edistäviksi koulutuksen vuosikymmeniksi ja heidän yleistavoitteenaan oli saada kestävä kehitys osaksi kaikkien valtioiden opetusjärjestelmiä. Vuonna 2013 laadittiin yhteiskuntasitoumus ”Suomi, jonka haluamme 2050” ja tämän tarkoituksena oli edistää kestävä kehitystä kaikkialla yhteiskunnassamme. Tämän yhteiskuntasitoumuksen tavoitteiden mukaan Suomi on tulevaisuudessa hyvinvoiva ja kasvaa luonnon kantokyvyn rajoissa. (mt., 58, 59.)

Vaikka hyviä malleja oli tarjolla, ei kestävän kehityksen ohjelmat saaneet kunnolla jalansijaa valtakunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Erot suunnitelmissa ja toteutuksissa olivat hyvinkin suuria ja ne ovat niitä edelleen. (mt., 59, 60.)

Koulumaailmassa ympäristökasvatuksella, nykyisin kestävän kehityksen nimellä kulkeva aihekokonaisuus, on ollut pitkään oma roolinsa valtakunnallisissa opetussuunnitelmissa. Tosin sieläkin ongelmana on ollut se, että ympäristökasvatus on jäänyt vain muutamien siitä innostuneiden opettajien vastuulle ja nykykoulun opettajat kaipaavat käyttökelpoisia välineitä kestävän kehityksen suunnittelu- ja arviointiprosessiin. On kehitettävä hankkeita ja toimintatapoja, jotka palvelevat kaikkia kansalaisia vauvasta vaariin, huomioiden kuitenkin eri-ikäisille sopivat menetelmät. (Cantell 2004, 12–13.)

Oulussa varhaiskasvattajilla on ollut kestävän kehityksen työryhmä jo vuodesta 1994 ja jokaisessa oululaisen päiväkodin toimintaryhmässä on oma kestävän kehityksen vastaava, joka huolehtii kestävän kehityksen asioiden toimivuudesta. Helsingissä taasen toteutettiin vuonna 2013

kysely, jossa noin kolmasosa päiväkodeista ilmoitti heillä olevan ekotukihenkilö tai -ryhmä, joka huolehtii kestävän kehityksen asioista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 60.)

Mari Parikka-Nihti ja Liisa Suomelan teos ”Iloa ja ihmettelyä – Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa” on ilmestynyt vuonna 2014 ja tämän jälkeen on toteutettu opetussuunnitelmien uudistus. Heidän teoksensa mukaan (mt., 62) kestävä kehitys on uudistettavan esiopetuksen kantava teema ja että esiopetus perustuu kestävän kehityksen periaatteisiin. Opetussuunnitelmauudistus toi mukanaan laaja-alaisen osaamisen käsitteen, jolla tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteissa sekä varhaiskasvatus että siihen kuuluva esiopetus, ja näiden jälkeen tuleva perusopetus, nivotaan oppimisen kannalta johdonmukaisesti eteneväksi kokonaisuudeksi, joka antaa pohjan ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetus noudattaa kestävän elämäntavan periaatteita ja se ottaa huomioon sosiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset ja ekologiset ulottuvuudet (Opetushallitus 2021, 12, 18.)

Esiopetuksessa painotetaan laaja-alaista osaamista ja se jaetaan kuuteen toisiaan tukevaan osa-alueeseen. Näistä yksi on aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen, joka luo perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tavoitteena on, että lapsi omaksuu kestävän elämäntavan osaksi omaa elämäänsä. (Opetushallitus 2021, 19, 22.)

Kaksivuotinen esiopetus alkaa 5-vuotialle elokuussa, kun uusi lukuvuosi alkaa. Tämän vuoksi ennen elokuuta syntynyt lapsi ehtii täyttää viisi vuotta ollessaan osa pienempien varhaiskasvatuseriä. Opinnäytetyön aihe koskee 3–5-vuotiaita, jolloin opinnäytetyöstä syntyneitä tuotoksia voidaan käyttää ryhmän vuosisuunnittelun pohjana sekä syys- että kevätkaudella.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus on yhdessä Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupunkien kanssa tehnyt oppaan nimeltä ”Keke päiväkodissa – Kestävän kehityksen opas”. Tämä tuotos ohjaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä toimimaan kestävän kehityksen puolesta ja sen avulla kannustetaan toteuttamaan niin pieniä kuin suurempiakin muutoksia päiväkodin arkeen. (Luomi, Paananen, Viberg & Virta 2010.) Opas on ilmestynyt vuonna 2010, mutta ainakin oman kokemukseni pohjalta, sen käyttö on ollut hyvinkin vähäistä. Tämän vahvistavat myös Parikka-Nihti & Suomela (2014, 125) joiden mukaan helposti saatavilla olevaa Keke-opasta ei käytetä yleisesti helsinkiläisissä päiväkodeissa eikä kestävän kehityksen edistämiseksi ole perustettu työryhmiä tai valittu ekotukihenkilöitä.

Kun puhutaan päiväkotikäisistä lapsista ja heidän kanssaan toimimisesta, täytyy asiat ja tehtävät olla hyvinkin konkreettisia. Kavereista huolehtiminen, lähiympäristön tutkiminen ja kestävien arkikäytäntöjen asiat ovat juuri niitä, joita tämän ikäisten kanssa voi käydä läpi. Lapset pitää ottaa mukaan päätöksentekoon ja heidän ajatuksiaan pitää kunnioittaa. Tarkoituksena on kasvattaa lapsia kestäväan elämäntapaan, joka kantaa pitkälle tulevaisuuteen. (Luomi, Paananen, Viberg & Virta 2010, 9.)

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksen tekemän oppaan tarkoituksena on toimia tukena siinä, miten kestävä kehitys saadaan pysyväksi osaksi varhaiskasvatuksen arkeen. Työ kestäväan kehityksen eteen ei tule valmiiksi hetkessä, vaan se on otettava huomioon koko toimintavuoden ajan, useampana vuotena peräkkäin. Mainittu opas antaa esimerkkejä ekologisen kestäväan kehityksen toteutukseen ja ekologinen ulottuvuus onkin varhaiskasvatuksessa eniten käytetty näkökulma kestäväan kehitykseen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 44.)

4 AINEISTONKERUUMENETELMÄT

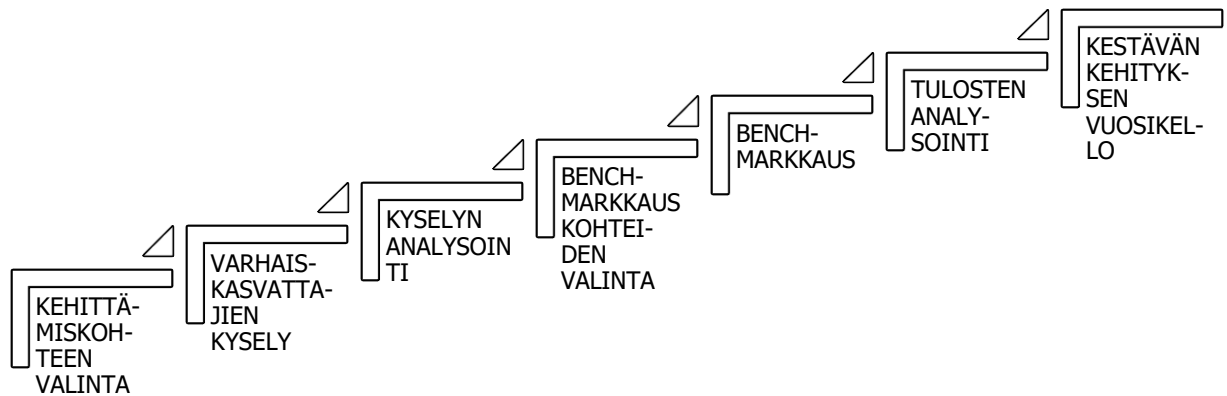
Tässä opinnäytetyössä on tavoitteena kehittää opinnäytetyön tilaajan toimintaa. Tutkimusmenetelmät on perinteisesti jaettu sekä määrällisiin (kvantitatiiviset) että laadullisiin (kvalitatiivisiin) menetelmiin. Tämän opinnäytetyön tutkimusotteena käytetään kehittämistutkimusta, jossa yhdistyvät kehittäminen ja tutkimus. Kehittämistutkimuksen aineistonkeruumenetelmissä yhdistyvät niin kvalitatiivinen kuin kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä ja niitä käytetään sekä tilanteen että kehittämiskohteen mukaan. (Kananen 2012, 19.)

Kehittämistutkimus perustuu siihen, että sen taustalla on aina jokin asia, jonka halutaan olevan paremmin ja yleisesti näiden tutkimusten aiheet kumpuavat työelämästä. Kehittämistyö liittyy aina käytäntöön. Kun tässä tapauksessa tutkimusongelma eli se, miten saada kestävä kehitys näkyväksi ja pysyväksi osaksi Moision päiväkodin 3–5-vuotiaiden varhaiskasvatusta, on päätetty, pitää valita sitä täsmentävät aineistonkeruumenetelmät. (Kananen 2012, 12–13.)

Opinnäytetyössä käytetyt aineistonkeruumenetelmät, kysely ja benchmarking, valikoituvat siksi, että ne tuottavat luotettavaa tietoa aiheesta ja niiden avulla toiminnan kehittämiseen saadaan hyviä malleja sekä osataan ottaa huomioon, mikä on kehitettävän organisaation tahtotila. Ongelma ei olisi ratkennut vain yhdellä menetelmällä, joten tarvittiin kahden menetelmän yhdistelyä, jotta saataisiin vastaukset molempiin tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuksen tarkoituksena on oppia tunnistamaan Moision päiväkodin nykytila kestävän kehityksen kasvatuksessa ja laatia sen kehittämiseksi konkreettiset tavoitteet. Nämä tavoitteet tulevat näkymään tämän opinnäytetyön tuotoksessa. Tuotoksena on käyttökelpoinen vuosikello Moision päiväkodin varhaiskasvattajille. Kestävän kehityksen vuosikellon sisältöön pohjaa ovat antaneet aineistonkeruumenetelmien analysoinneissa esiin tulleet asiat.

Kehittämisen prosessin kulku on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2. Prosessikaavio kehittämisprosessin etenemisestä

Kehittämiskohteen valinta tapahtui keväällä 2021, jolloin päiväkodin toiminnan pääosaan nostettiin lasten osallisuus. Tämä toimi hyvänä perustana kestävälle kehitykselle. Jotta saadaan vastaukset tutkimuskysymyksiin, pitää ensin selvittää tilaajan nykytila. Nykytilan selvitys tapahtui Moisio päiväkodin varhaiskasvattajille tehdyn verkkokyselyn avulla. Kysely tuotti konkreettista tietoa siitä, mitkä kestävä kehityksen osa-alueet toimivat ja mihin tarvitaan tukea sekä ohjausta, jotta nekin saadaan osaksi päiväkodin toimintaan. Kyselyn analysoinnin jälkeen toiseksi aineistonkeruumenetelmäksi valikoiti benchmarking. Tämä menetelmä tukee kyselystä saatuja vastauksia ja yhdessä nämä kaksi menetelmää tuovat vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Benchmarking-kohteet valikoituivat tietoperustaa kasatessa. Kirjallisuuteen ja aiheeseen tutustuessa vastaan tuli päiväkot Neulanen Helsingistä, joka on toiminut pilottipäiväkotina, kun kestävä kehityksen kasvatusta on rantautunut Suomeen. Toinen kohde löytyi omalta kotipaikkakunnaltani Liedosta, Kukonharjan päiväkot, ja kolmas kohde valikoitui omista kontakteistani eli aktiivinen partiolainen, ympäristökasvattaja ja luokanopettaja Lahdesta, joka toimii kestävä kehityksen mukaisesti niin työssään kuin vapaa-ajallaan.

Nämä edellä mainitut aineistonkeruumenetelmät valikoituivat siksi, että ne tuottivat luotettavaa tietoa aiheesta ja yhdessä ne antoivat vastaukset tutkimuskysymyksiin. Analysointi auttoi tunnistamaan Moisio päiväkodin nykytilan sekä auttoi kestävä kehityksen kasvatusta ohjaukseen tarvittavien tavoitteiden asettamisessa. Tuotoksena tästä syntyi kestävä kehityksen vuosikello varhaiskasvattajille, joka on esitetty luvussa 6.2. (Kuvio 2.)

4.1 Varhaiskasvatushenkilöstön kysely

Kun kehitetään tilaajan toimintaa, on ensin kartoitettava, mitä asiasta tiedetään ja miten sen käyttö hallitaan organisaation sisällä. Ensimmäisenä tiedonkeruumenetelmänä käytin Moision päiväkodin henkilökunnalle tehtyä kyselylomaketta. Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus perustuu teoriaan ja niihin malleihin, jotka selittävät ilmiötä käytännössä (Kananen 2012, 122). Tarkoituksena on löytää ratkaisut tutkimuskysymyksiin ja selvittää, mikä on kestävä kehityksen nykytila Moision päiväkodissa.

Usein käytetty kvantitatiivinen tiedonkeruumenetelmä on lomakekysely, jossa samoihin kysymyksiin vastaa iso joukko vastaajia. Tämä osa, joka vastaa kyselyyn, muodostaa otoksen tietyistä perusjoukosta ja tämä sopii hyvin siihen tilanteeseen, jossa halutaan testata jonkin tietyn teorian paikkaansa pitävyyttä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 104.) Kysely toteutettiin verkkokyselyohjelmalla ja se jaettiin sähköpostilla päiväkodin henkilöstölle.

Aineistonkeruumenetelmänä verkkokysely oli nopea ja tehokas. Moision päiväkodin tilanteessa kysely on helppo toteuttaa tietyin väliajoin uudestaan, jos tulevaisuudessa halutaan seurata, miten kestävä kehitys muuttuu päiväkodissa. Kyselypohja on henkilökunnan käytettävissä verkkokyselyohjelmassa ja sen avulla on helppo verrata aiempia vastauksia uudempiin.

Kyselyn pohja myötäili Keke päiväkodissa-hankkeen kartoituslomakkeita, ja kysymysten sisällöt muotoutuivat näiden aiheiden pohjalta. Keke päiväkodissa-hankkeesta on kerrottu kappaleessa 3.3. Vastausten analysointi tapahtui yhteistyössä ympäristökasvattajiksi opiskelevien työkavereideni kanssa. Kysely on tämän opinnäytetyön liite 1.

Kyselyn tavoitteena oli selvittää, mitkä kestävä kehityksen osa-alueet näkyvät varhaiskasvatuksessa ja mitä ei ole osattu ottaa arjessa huomioon. Kysely jakaantui seuraaviin aiheisiin: energian säästäminen, veden säästäminen, jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys, kestävä kulutus, kestävät ruokavalinnat, lähiympäristö, kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus, turvallisuus sekä yhteisöllisyys.

Jokainen vastaaja on saanut kyselylinkin omaan työ sähköpostiinsa, joten vastaaminen kyselyyn on tapahtunut työaikana. Kyselyssä ei eritelty vastaajien ammattia. Tässä kyselyssä motivaattorina toimi se, että kyselyn tekijä on itse kyselyyn vastanneiden työtoveri, jolloin vastaaminen on helpompaa, kun halutaan auttaa ja toimia yhteisen edun eteen.

Kysely tehtiin toukokuussa, jolloin takana on jo miltei koko lukukausi ja myös varhaiskasvatuksen toiminta hiipuu kesän kolkutellessa ovelle. Vastaajien määrään vaikutti ns. kevätväsymys sekä päiväkodin arjen kuormittavuus. Kuormittavuudesta kertoo se, että ylimääräinen työ jää tekemättä ja keskitytään vain siihen, että päiväkodin arki toimii parhaalla mahdollisella tavalla.

Tämän kyselyn otos, eli kyselyyn valittujen henkilöiden määrä, oli 18 varhaiskasvattajaa Moisio päiväkodista. Heistä kyselyyn vastasi kymmenen, joten kyselyn vastausprosentti on 56 %. Valitettavasti jokainen kyselylinkin saanut ei vastannut kyselyyn, jolloin heistä muodostui tutkimuksen kato, 44 %. (Kananen 2015, 283–284.)

Kysely sisälsi strukturoidut kysymykset, joissa vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi. Näiden vastausten käsittely on helppoa, sillä vastaukseksi oli mahdollisuus valita joko kyllä tai ei. Vastauksista muodostuu nominaali- eli luokitteluasteikko, joka on yksinkertaisin asteikkotyyppi. Tästä luokitteluasteikosta ei saa tehtyä laskutoimituksia, vaan frekvenssinä eli kysymykohtaisena jakaumana käytetään sitä, montako prosenttia mitäkin vaihtoehtoa on. (Kananen 2015, 246–247.)

Strukturoituja kysymyksiä oli paljon, mutta kyselyn täyttäminen oli nopeaa, sillä vastausvaihtoehdot olivat kyllä/ei. Strukturoidussa kysymyksessä vastaukset ovat tutkijan asettamat. Vastaaminen näillä vaihtoehdoilla on hieman mustavalkoista, mutta avoimet vastausvaihtoehdot olisivat aiheuttaneet sen, että kyselyyn ei olisi jätetty vastata ollenkaan. (Kananen 2012, 125.)

Moisio päiväkodin henkilökunnalle tehty kysely oli menetelmänä toimiva ja se antoi vastauksen toiseen tutkimuskysymykseen. Kyselyn avulla selvisi Moisio päiväkodin kestävän kehityksen nykytila ja analysointi tuotti vastauksen siihen, mihin asioihin kannattaa jatkossa kiinnittää huomiota.

Jotta kehittämistyö saadaan onnistumaan, on tärkeää valita kehittämisprosessiin mukaan ne henkilöt, joita asia koskee. Näin heidät saadaan sitoutumaan muutoksen toteuttamiseen ja minimoidaan muutosvastarintaa. Onnistumisen edellytyksenä on oikean kohderyhmän määrittely, joka oli tässä kyselyssä Moisio päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstö. (Kananen 2012, 70; Kananen 2015, 216.)

4.2 Benchmarking

Vertailukehittämisessä eli benchmarkingissa tutkitaan asiassa jo menestyvää organisaatiota ja pyritään ottamaan omaan toimintaan mukaan heillä hyväksi havaittuja käytäntöjä. Vertailun aikana suoritetaan havaintoja sekä haastatteluja ja tämän jälkeen tuloksia tulkitaan ja niitä sovelletaan opinnäytetyön tilaajan toimintaan. Tulosten tulkinnassa täytyy käyttää sekä kriittisyyttä että luovuutta, sillä kaikki muualla toimiva ei välttämättä ole suoraan siirrettävissä omaan organisaatioon. (Ojasalo ym. 2015, 186.)

Kehittämiskohteeni oli selkeä, joten lähdin tarkastelemaan kohteita, joissa kestävä kehitys on mukana heidän toiminnassaan. Benchmarking vaatii perusteellisen pohjustustyön, joten etsin vertailukumppaneita niin internetistä kuin kirjallisuudestakin.

Vihreä lippu

Vihreä lippu -ympäristöohjelma on osa kansainvälistä Eco-Schools-ohjelmaa ja siinä on mukana 68 eri maata ja noin 51 000 koulua sekä päiväkotia. Eco-Schools käynnistyi Keski-Euroopassa 1990-luvun alkupuolella ja sen taustaorganisaationa toimii Foundation for Environmental Education (FEE). Suomessa Vihreä lippu alkoi vuonna 1998 ja tällä hetkellä siinä on mukana noin 350 suomalaista päiväkotia, koulua, oppilaitosta sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimijaa. (Vihreä lippu 2021.)

Vertailukumppaneiksi valikoitui kaksi päiväkotia, jotka ovat saaneet Vihreä lippu -sertifikaatin sekä ympäristökasvattajana toimiva luokanopettaja. Löydettyäni sopivat vertailukumppanit, lähdin keräämään tietoa siitä, kuinka he ovat onnistuneet työssään kestävän kehityksen suhteen. Suunnittelin asiat, joita haluan heiltä tietää ja otin heihin yhteyttä.

Onnistuin luomaan benchmarking-kumppanuuden sekä näiden kahden päiväkodin että tämän ympäristökasvattajan kanssa. Päiväkoti Neulanen Helsingistä oli ensimmäinen suomalainen päiväkotia, jota pyydettiin mukaan Vihreän lipun pilottihankkeeseen vuonna 1998 ja he ovat olleet mukana siitä lähtien. Päiväkoti Kukonharja Liedosta on toiminut Vihreän lipun päiväkotina kymmenisen vuotta. Kolmas benchmarkkauksessa mukana ollut henkilö omaa myös kokemuksen Vihreän lipun toiminnasta, sillä hän on työskennellyt kouluissa, jotka ovat saaneet käyttöönsä Vihreä lippu -sertifikaatin.

Kysymykset, joita benchmarkkauksessa esitettiin:

1. Miten kestävän kehityksen toiminta on lähtenyt teillä käyntiin ja mikä oli ns. käynnistävä tekijä?
2. Mikä oli henkilökunnan tietotaito alussa ja miten sitä on kasvatettu / pidetty yllä?
3. Miten kestävä kehitys näkyy teidän arkitoiminnassanne?
4. Mitä yhteistyötä teette aiheen tiimoilta ja kenen kanssa?
5. Minkä ohjeen / neuvon antaisit aloittelevalle kestävän kehityksen toimijalle?

Benchmarking-kumppanuus aiheuttaa helposti ihastumisen tunteen siihen, miten asiat hoidetaan toisaalla ja siksi onkin tärkeää pystyä erottamaan tässä tapauksessa ne käytänteet, joita pystytään soveltamaan Moision päiväkodin toiminnassa. Benchmarkkaus toimi hyvänä aineistonkeruumenetelmänä tähän opinnäytetyöhön, kun tarkoituksena on saada tietoon niitä kestävän kehityksen tapoja, jotka ovat havaittu hyviksi ja toimiviksi muualla.

5 TULOKSET JA ANALYYSI

Lähdin purkamaan keräämäni aineistoa menetelmä kerrallaan, edeten kronologisesti. Aloitin henkilökunnalle tehdystä verkkokyselystä, sillä siitä syntyi tietoa Moision päiväkodin lähtötilanteesta. Lajittelin kyselyn teemat ja keräsin jokaisen teeman alle plussat ja miinukset eli mikä oli asia, joka toimi ja mikä taasen oli sellainen, johon ei ollut kiinnitetty huomiota tai joka ei näkynyt päiväkodin arjessa.

Jaottelu antoi hyvän kuvan siitä, mihin kestävän kehityksen osa-alueisiin Moision päiväkodissa pitäisi panostaa, miten kestävää kehitystä saadaan näkyvämmäksi ja mitkä kestävän kehityksen osa-alueet toimivat jo hyvin. Kyselyn teemat antoivat hyvää pohjaa tuotoksena syntyvälle varhaiskasvattajien kestävän kehityksen vuosikellolle. Valitsin vuosikellon pohjaksi teemat, jotka kaipasivat eniten tukea ja jotka näkyivät vastauksissa vähiten. Nämä teemat on otettu mukaan vuosikelloon kestävän kehityksen teemapäivinä, jotka sijoittuvat tasaisesti koko vuodelle. Teemapäivien myötä aiheet tulevat tutuiksi ja näin niihin voidaan tulevaisuudessa panostaa enemmän.

Kokonaisuudessaan kyselyn analyysit synnyttivät neljä isompaa teemaa, joita käsitellään kappaleessa 5.1. Nämä teemat ovat sellaisia, joiden toteutuksessa varhaiskasvattajat kaipaavat ohjausta ja joihin panostamalla Moision päiväkotia pääsee hyvään alkuun kestävän kehityksen polulla.

Kyselyn analysoinnin jälkeen paneuduin benchmarkkauksen haastatteluihin. Jäsentelin haastattelujen tulokset tiivistetysti yhteen taulukkoon. Taulukon avulla oli helppo poimia keskeisimmät asiat ja yhdistää ne kyselyn tuottamaan dataan. Taulukko on tämän opinnäytetyön liitteenä 2.

Tästä syntyneet ajatukset antoivat jälleen hyvää pohjaa tuotoksen sisältöön. Kun tuotos eli varhaiskasvattajan kestävän kehityksen vuosikello oli valmis, sain tilaisuuden osallistua Moision päiväkodin henkilöstön kehittämispäivään. Kehittämispäivä toi ajatuksia ja ideoita varhaiskasvattajilta ja tämä käsitellään luvussa 6.2. Vuosikello on tämän opinnäytetyön liitteenä 3.

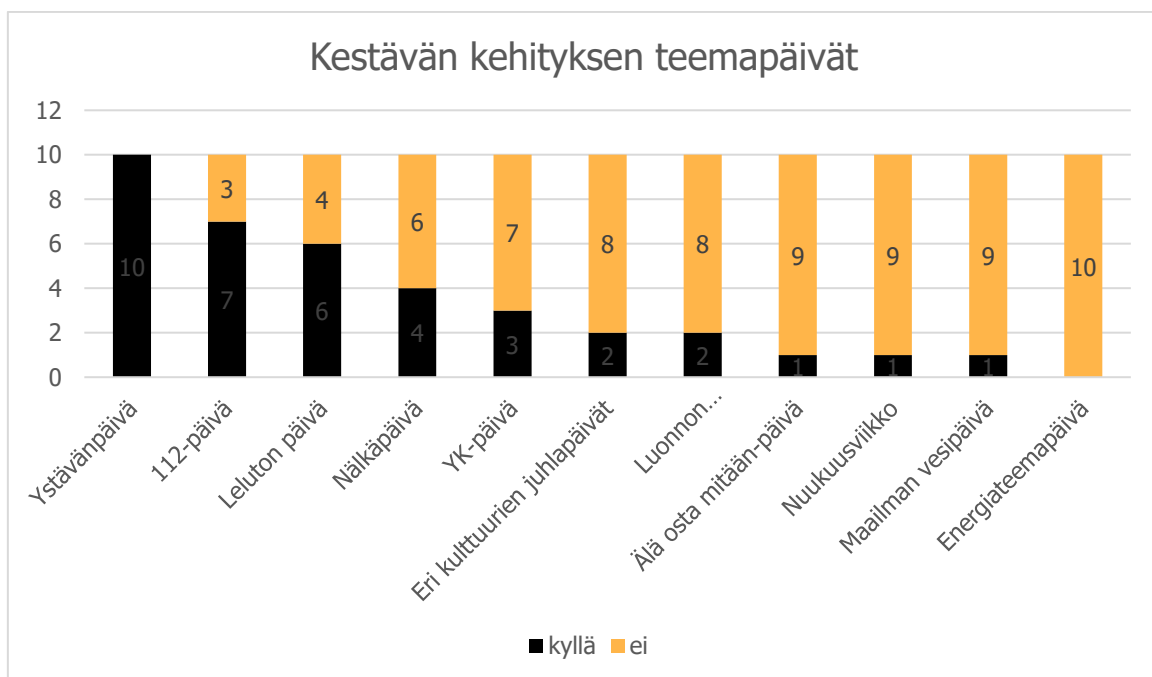
5.1 Varhaiskasvatuksen vuosi: teemapäivistä kierrätykseen

Käytetty verkkokyselyohjelma muodosti kyselyn vastauksista havaintomatriisin, joka kerää kaikkien vastaajien tiedot kysymyksittäin. Puutteellisia vastauksia ei tässä tapauksessa ollut,

sillä verkkokyselyohjelmalla jokaiseen kysymykseen oli pakko vastata. Näin ollen jokaisen kysymyksen vastausprosenttina on 100 %. Tämä toimi hyvin, sillä puutteelliset vastaukset tai tyhjät kohdat olisivat vaikeuttaneet vastausten analysointia.

Kyselystä nousi selkeästi esille neljä aihealuetta, joihin Moision päiväkodissa pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Nämä ovat: kestävän kehityksen teemapäivien viettäminen, energian säästäminen, kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus sekä jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys. Hyvin toimivia asioita taasen olivat yhteisöllisyys, turvallisuus ja lähiympäristö.

Kestävän kehityksen teemapäivät

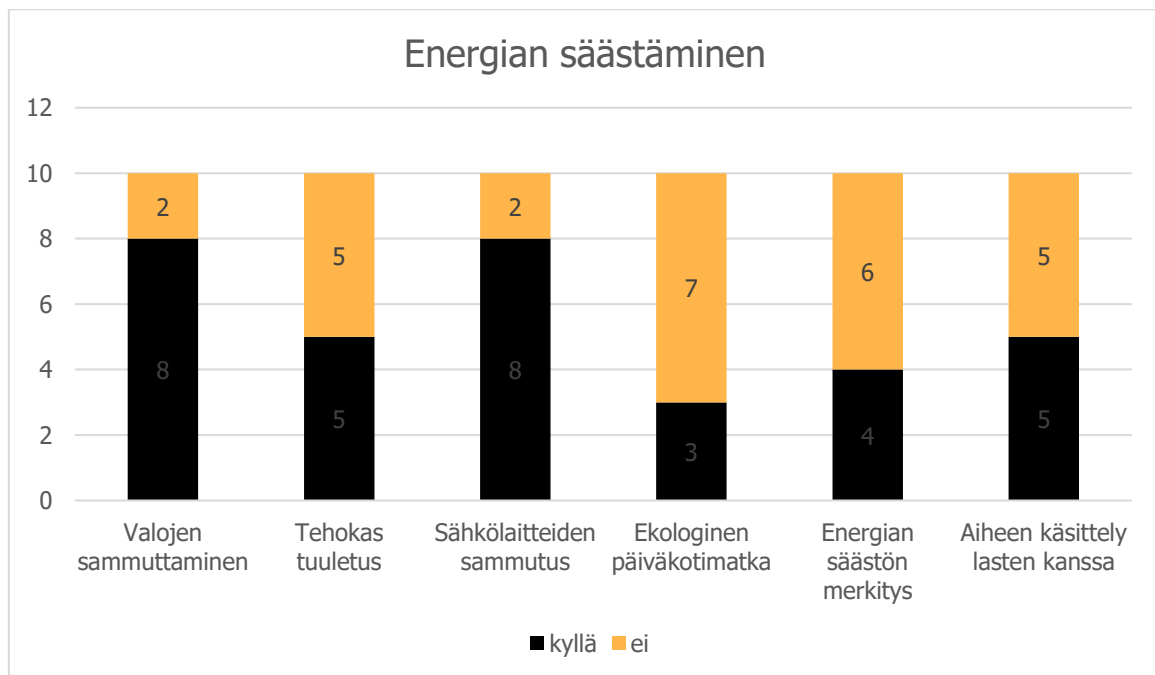
KUVIO 3: Kyselyn vastaukset siitä, miten kestävän kehityksen teemapäivät näkyvät Moision päiväkodissa.

Vuosikello on hyvä rakentaa kestävän kehityksen teemapäivien ympärille, sillä niiden toteutuminen ei Moision päiväkodin varhaiskasvatuksessa ole ollut kovinkaan näkyvää. Kyselyn perusteella helmikuussa vietetään ystävänäpäivää ja turvallisuusasiat on huomioitu hyvin teemapäivän mukaisesti. Yli puolet vastaajista (60 %) on viettänyt lasten kanssa lelutonta päivää. Sen sijaan energiateemapäivää ei ole vietetty ollenkaan eikä eri kulttuurien mukanaan tuomat teemat ole ollut näkyvillä päiväkodin arjessa. Kyselyn teemapäivien vietto kertoo siitä, että toiset aiheet ovat helpompia käsitellä lasten kanssa kuin toiset. Teemapäivien näkyminen on mielestäni suoraan verrannollinen siihen, kuinka varhaiskasvattajien oma mielenkiinto ja innostuneisuus näkyy toiminnassa. Mitä helpompi aihe, sen helpompaa sen toteuttaminen lasten kanssa

on, kun taas haastavampaan aiheeseen pitää panostaa enemmän ja tehdä enemmän pohjatyötä. (Kuvio 3.)

Teemapäivien näkyvyydellä voidaan peilata sitä, miten kestävän kehityksen eri ulottuvuudet näkyvät Moision päiväkodissa. Sosiaalista kestävyyttä on toiminnassa näkyvät ystävänpäivän sekä 112-päivän viettäminen. Kulttuurista ja taloudellista kestävyyttä pitäisi lisätä, sillä eri kulttuurien juhlapäivät eivät näy toiminnassa eikä nuukuusviikko tai älä osta mitään – teemapäivä. Sen sijaan ekologinen kestävyys on huomioitu leluttomalla päivällä, mutta taasen energian- ja vedensäästäminen eivät ole saaneet omaa, näkyvää, teemapäivää Moision päiväkodin varhaiskasvatuksessa. (Kuvio 3.)

Energian säästäminen

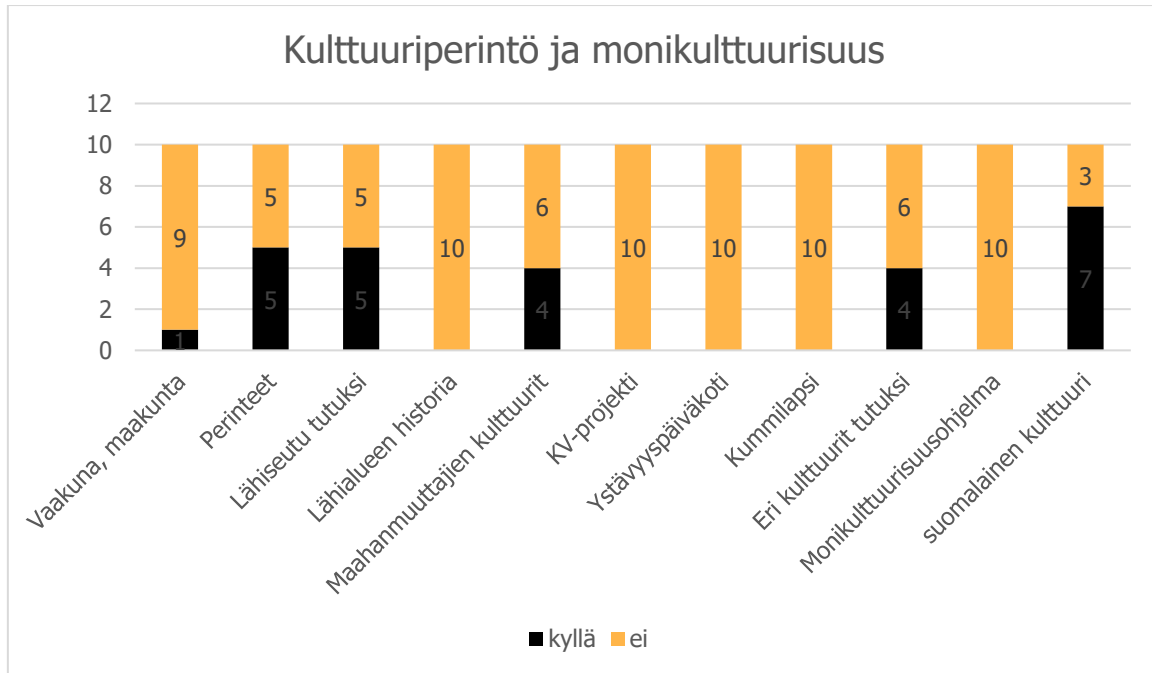

KUVIO 4: Kyselyn tulokset energiansäästämisestä

Kyselystä on havaittavissa se, että aihe vaatii panostamista. Helpot asiat, kuten valojen ja sähkölaitteiden sammuttaminen toimii, mutta kun aihetta pitäisi käsitellä lasten kanssa, niin vastaajat jakaantuvat aika lailla puoliksi. Hyvin vähäinen määrä vastaajista, kolme kymmenestä, on sitä mieltä, että sekä lapsia että aikuisia kannustetaan kulkemaan kodin ja päiväkodin väliset matkat jotenkin muuten kuin autolla. Yli puolet, kuusi kymmenestä, vastaajista sanoo, ettei energian säästön merkitystä käsitellä lasten kanssa, joten tämä on aihe, joka kannattaa ehdotto-

masti nostaa mukaan kestävän kehityksen vuosikelloon. Kuviosta 3 näkee, että Moision päiväkodin henkilöstöstä 100 % on sitä mieltä, että päiväkodissa ei vietetä energiateemapäivää. Tämä kertoo siitä, että aihe koetaan vaikeaksi ja siihen kaivataan tukea. (Kuvio 4.)

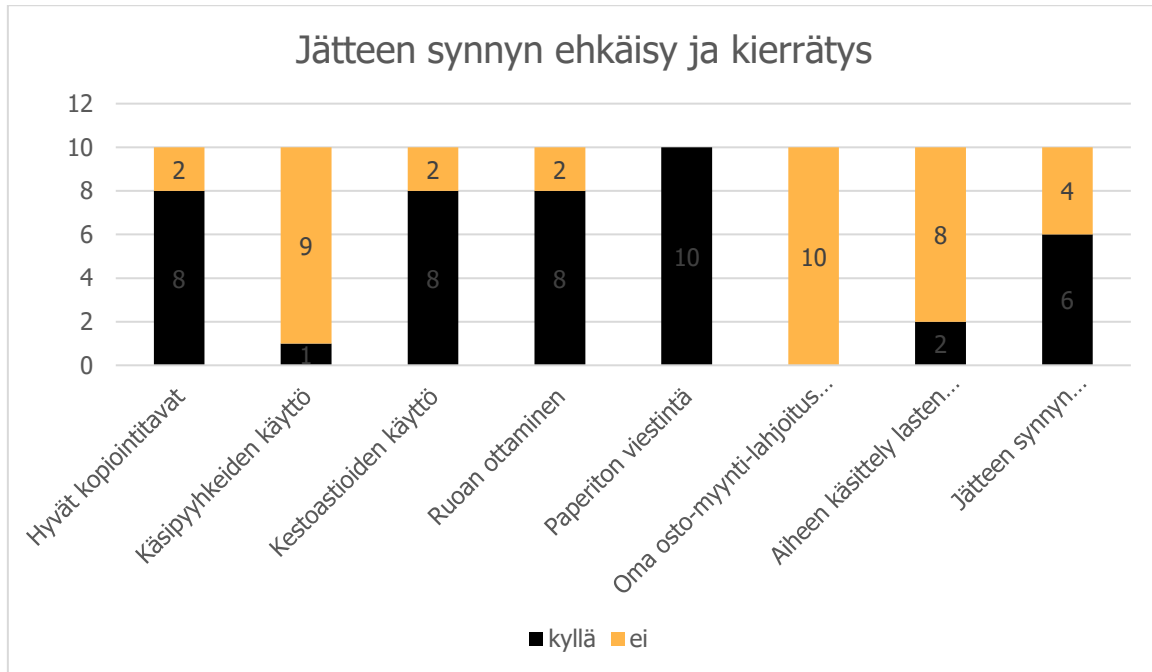
Kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus

KUVIO 5: Kyselyn tulokset kulttuuriperinnön ja monikulttuurisuuden näkyvyydestä Moision päiväkodissa

Tämä aihe keräsi paljon ei-vastauksia, joten tästä päätellen, aihe ei ole varhaiskasvattajille tuttu. Tämän vuoksi aihe on otettava mukaan kestävän kehityksen vuosikelloon ja koota siihen asioita, jotka tukevat kulttuuriperinnön ja monikulttuurisuuden näkyvyyttä Moision päiväkodin varhaiskasvatuksessa. Lähes kaikki kasvattajat, seitsemän kymmenestä, ovat sitä mieltä, että lasten kanssa käsitellään paikallista ja suomalaista kulttuuriperintöä, kun taas puolet ovat sitä mieltä, että lasten kanssa ei tutustuta ruokien, leivonnaisten eikä käsitöiden perinteisiin. Päiväkodin lähialueen historiaan ei ole tutustuttu ja kaikenlainen kansainvälinen toiminta ei ole Moision päiväkodissa tuttua. Helpoin tapa päästä käsiksi aiheeseen, ja tutustua siihen, on vuosikellossa näkyvä YK:n päivä. Tämän lisäksi aihe on syytä ottaa päiväkodin yhdeksi vuoden aikana toteuttavista tavoitteista. Tavoitteiden määrittely pitää näkyä vuosikellossa, jotta kestävän kehityksen toiminta saa raamit vuoden aikana käsiteltäville asioille. (Kuvio 5.)

Jätteen syntyä ehkäisy ja kierrätys

KUVIO 6: Kyselyn tulokset jätteen synnyn ehkäisystä ja kierrätyksestä

Moision päiväkodissa osataan ehkäistä jätteiden syntyä, mutta parannettavaa löytyy kyllä paljon. On erittäin hienoa huomata, että paperiton viestintä toimii ja henkilökunta osaa hyvät kopiointitavat eli kopioidaan kaksipuoleisesti ja vain tarpeeseen. Sen sijaan enemmistö, kahdeksan kymmenestä, sanoo, ettei lasten kanssa käsitellä luonnonvarojen rajallisuutta eikä kaatopaikkojen täyttymisen ongelmaa. Päiväkodista ei löydy minkäänlaista foorumia, jossa vanhemmat ja henkilökunta voisivat myydä, ostaa, vaihtaa tai lahjoittaa käytettyjä vaatteita sekä tavaroita. Tähän olisi syytä kiinnittää huomiota ja jotta se osattaisiin ottaa mukaan kestävän kehityksen ajattelutapoihin, on se oltava mukana vuosikellossa. (Kuvio 6.)

Varhaiskasvattajille suunnattu verkkokysely antoi paljon hyvää dataa siitä, mikä Moision päiväkodissa toimii ja mihin asioihin kannattaa kiinnittää huomiota. Analyseissa esiin nousseet aiheet tulevat näkymään vuosikellossa ja muihin aiheisiin kannattaa palata vuosittain, kun uusi kestävän kehityksen vuosi on alkamassa ja pohditaan uusia tavoitteita kestävään kehitykseen.

5.2 Vihreä lippu liehumaan

Tein benchmarkkauksen haastatteleamalla kolmea tahoa, jotka olivat päiväkotit Neulanen Helisingistä, Kukonharjan päiväkotit Liedosta sekä ympäristökasvattaja Lahdesta. Haastattelujen

jälkeen koostin vastauksista taulukon, johon keräsin mielestäni tärkeimmät asiat, joita haastateluissa tuli ilmi. Taulukko sisälsi kaikki viisi kysymystä ja niiden vastauksista keskeisimmät asiat. Taulukko löytyy tämän opinnäytetyön liitteestä kaksi.

Kaikilla kolmella käynnistävänä tekijänä oli Vihreä lippu -toiminta, joka tosin oli arvattavissa, sillä lähdin hakemaan vertailukohteita nimenomaan sellaisista päiväkodeista, jotka toimivat Vihreä lippu -päiväkoteina. Päiväkoti Neulainen oli ensimmäinen Vihreän lipun pilottipäiväkoti Suomessa ja lietolaisessa Kukonharjan päiväkodissa oli haluttu kiinnittää enemmän huomiota luonto- ja ympäristökasvatukseen, jolloin koko henkilökunta kävi Vihreä lippu – koulutuksen. Ympäristökasvattajan yhtenä käynnistävänä tekijänä oli valmistuminen luokanopettajaksi ja opettajan viran saaminen Vihreä lippu -sertifikaatin saaneesta koulusta.

Vihreä lippu koetaan toimintana, joka innostaa työntekijöitä eteenpäin kestävän kehityksen poluilla. Molemmissa päiväkodeissa henkilökunta on kouluttautunut Vihreän lipun toimintaan ja tämä toiminta ulottuu koko päiväkodin toimintakulttuuriin. Kuukausittaiset kokoukset, joissa jaetaan osaamista toisille sekä ideoidaan yhdessä tulevaa toimintaa, ovat kantava voima sekä päiväkotie- että koulumaailmassa. Koko henkilökunnan sitoutuminen kestäväan kehitykseen sekä muille esimerkin näyttäminen ovat avainasemassa toiminnan onnistumisessa.

Oma esimerkki ja innostuneisuus korostui etenkin ympäristökasvattajan ammattimaisuudessa. Hän on luonut itselleen laajan yhteistyöverkoston ja pystyy hyödyntämään omia kontaktejaan monessa asiassa. Hänen oma toimintansa ulko-opettajana ja oppituntien vieminen luontoon toimii loistavana esimerkkinä muille luokanopettajille ja tämän käyttöä suosittelen myös Moision päiväkotiin. Kun lisätään ulkona tapahtuvaa toimintaa, sillä saattaa olla vaikutusta henkilökunnan työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen. Etenkin varhaiskasvatuksessa, mutta myös koulumaailmassa, sisätiloissa syntyvä meteli ylittää usein sallitun rajan, mutta kun toiminta viedään ulos, meluhaitat häviävät. Lasten keskittyminen paranee, kun ohjattu toiminta tapahtuu ulkona, luonnossa, sillä luontoon mahtuu enemmän ääntä, mutta siellä voi myös hiljentyä ja kunnioittaa ympäröivää luontoa.

Kuten tietoperustassa todettiin, on osallisuus yksi kestävän kehityksen peruspilareista. Tämä näkyi myös vertailukehittämisen päiväkotikohteissa. Lapset on otettu mukaan mm. kerran kuu- kaudessa kokoontuvaan ympäristöraatiin ja he pääsevät vaikuttamaan päiväkodissa toteutettaviin projekteihin. Jokainen lapsiryhmä toteuttaa jotakin Vihreän lipun teemaa leikkien, tutkien ja kokeillen ja jokainen projekti tuottaa aina jonkin pysyvän toimintatavan varhaiskasvatukseen

arkeen. Nämä toimintatavat ovat koko yhteisön yhteinen juttu ja kun lapsilla on ollut mahdollisuus osallistua alusta alkaen, on toimintatavoista tullut niin yksinkertaisia, että ne ovat helposti lastenkin ymmärrettävissä. Kun lapset pääsevät itse vaikuttamaan, on heidän helpompaa sitoutua asioihin sekä arvioida yhdessä asetettujen tavoitteiden onnistumista. Kestävä kehitys on tehtävä lapsilähtöisesti, jolloin onnistuminen on helppoa ja kivaa ihan jokaiselle.

Kaikki kolme toimijaa pitivät yhteistyötä tärkeänä. Jokainen on löytänyt, ja löytää edelleen uusia, verkostoja, joiden kanssa toimia ja tehdä yhteistyötä. Tärkeimpänä yhteistyökumppanina pidettiin lasten perheitä ja hyvin useasti on huomattu, että lapset haluavat noudattaa opittuja tapoja kotona, jolloin he haastavat huoltajiaan sekä läheisiään mukaan kestävän kehityksen periaatteisiin.

Benchmarkkaus toi vahvistuksen tietoperustaan ja sille, että oleellista kestävän kehityksen toiminnassa on osallisuus. Vihreä lippu tuo päiväkodin arkeen erilaisia projekteja, joista löytyy omat mielenkiinnon kohteet sekä aikuisille että lapsille. Tietoperustassa paljon käytetty Mari Parikka-Nihdin ja Liisa Suomelan teos ” Iloa ja ihmettelyä” (2014, 151) kiteyttää Vihreä lippu toiminnan olevan hyvä esimerkki siitä, miten koko varhaiskasvatusyksikön on mahdollista löytää yhteinen haaste, joka innostaa ja josta on saatavissa myönteinen kokemus sekä positiivinen palaute.

6 LOPPUPÄÄTELMÄT

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten kestävä kehitys näkyy 3–5-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Mikä on Moision päiväkodin nykytila kestävä kehityksen toiminnassa ja miten sitä tulisi kehittää, jotta kestävä kehitys ja lasten osallisuus näkyisi vahvemmin päiväkodin arjessa. Aineiston keräämiseen käytin kahta eri menetelmää. Moision päiväkodin varhaiskasvattajille suunnattu verkkokysely sekä benchmarkkauksen kolme kohdetta toivat hyvin vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Jotta kestävä kehitys saadaan näkyväksi osaksi Moision päiväkodin 3–5-vuotiaiden varhaiskasvatusta, on päiväkodin henkilöstön kiinnitettävä huomiota viiteen kantavaan teemaan. Näistä neljä; kestävä kehityksen teemapäivät, energian säästäminen, kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus sekä jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys nousivat kyselyn analyysien perusteella ja viides teema; lasten osallisuus, benchmarkkauksen analyysien perusteella. Tuotoksena syntynyt varhaiskasvattajan kestävä kehityksen vuosikello antaa päiväkodin käyttöön työkalun, jolla mainitut viisi teemaa tulee osaksi päiväkodin arkea.

6.1 Kestävän kehityksen vuosikello

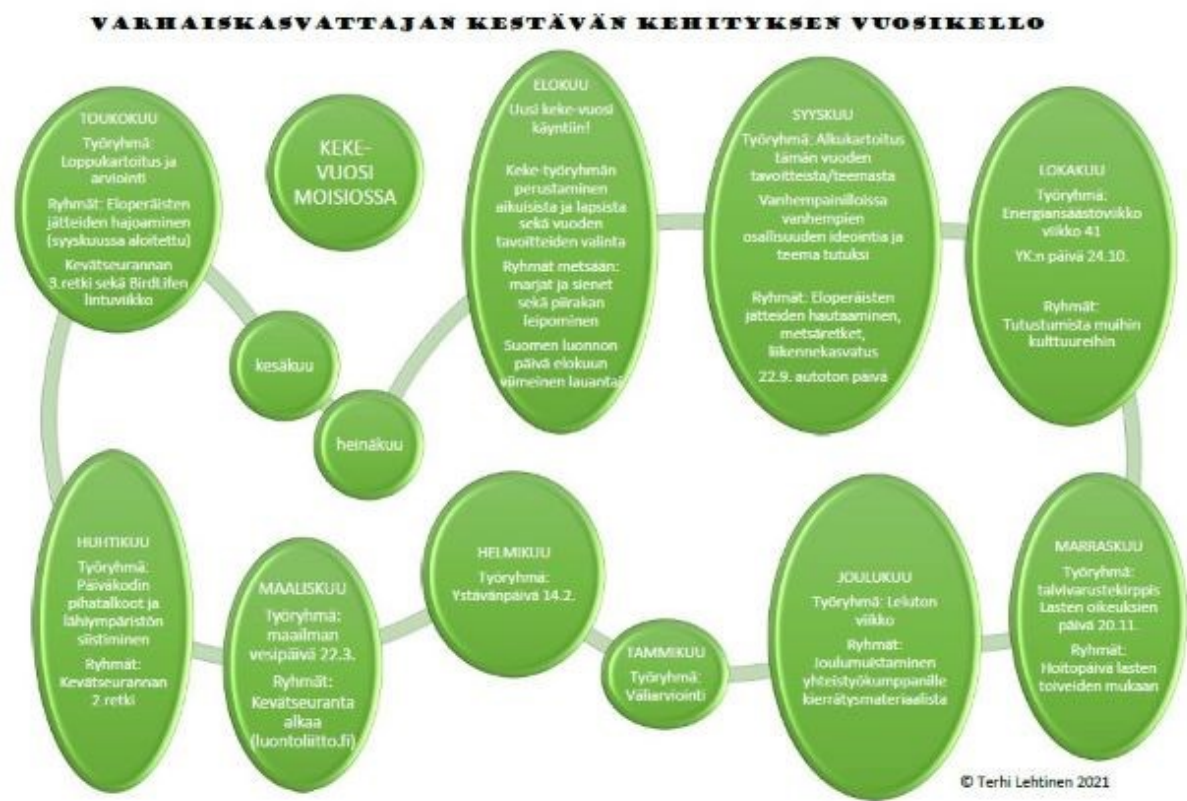
Kestävän kehityksen vuosikello antaa raamit sille, miten kestävä kehitys näkyy vuoden aikana Moision päiväkodin toiminnassa. Vuosikello, ja uusi vuosi kestävässä kehityksessä, alkavat elokuusta, jolloin toiminto käynnistyy kesätauon jälkeen. Tuolloin on tarkoituksena perustaa päiväkotiin oma kestävä kehityksen työryhmä, johon kuuluu kolme-neljä varhaiskasvattajaa eri ryhmistä.

Aikuisten työryhmän lisäksi muodostetaan oma ryhmä lapsista, niin, että lapsijäseniä on vähintään kaikista ryhmistä (pois lukien pienten ryhmä). Sopiva ryhmäkoko lapsista on yhteensä kuudesta kymmeneen lasta. Lapsiryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja tämä ryhmä tarvitsee kokouksiinsa mukaan yhden edustajan aikuisten työryhmästä.

Työryhmä määrittelee kestävälle kehitykselle vuosittaiset tavoitteet/teemat ja tekee tästä teemasta alkukartoituskyselyn, jonka tulosten mukaan lähdetään suunnittelemaan vuoden aikana toteutettavia asioita. Tavoitteiden ja teeman valinnassa on muistettava lasten osallisuus sekä syksyisin järjestettävät vanhempainillat, jotka mahdollistavat myös huoltajien osallisuuden. Huoltajien mukaan ottaminen suunnitteluihin ja toteutuksiin on erittäin suotavaa.

Vuosikello on huomioinut jokaisen kuukauden erikseen ja jokaisen kuukauden kohdalla on oma kohtansa työryhmälle sekä sille, miten jokainen lapsiryhmä voi toteuttaa kestävästä kehitystä juuri sen kuukauden aikana. Vuosikello ei sulje mitään pois ja se täydentyy vuosittain työryhmän asettamalla tavoitteilla/teemoilla, joita tarkastellaan keväällä, toukokuussa. Vuosikellon liitteenä on vinkkilista kirjoista ja nettisivuista, joista varhaiskasvattajat voivat halutessaan hakea lisätietoa sekä apuja siihen, kuinka lähteä kehittämään kestävästä kehitystä lasten kanssa. Lista on tämän opinnäytetyön liitteenä 4.

Vuosikellon sisältö

KUVIO 7: Varhaiskasvattajan kestävästä kehityksen vuosikello

Kestävästä kehityksen vuosi käynnistyy elokuussa, jolloin työryhmä perustetaan ja jolloin lapsiryhmien on tarkoituksena hyödyntää toiminnassaan mahdollisimman paljon lähiluontoa. Toimintana on mm. marjojen ja sienien poimintaa sekä näiden hyödyntäminen leipomisessa. Elokuussa on huomioitava Suomen luonnon päivä ja puhuttava luonnon merkityksestä lasten kanssa.

Syyskuu tuo mukanaan vanhempainillat, joissa kestävän kehityksen vuosittainen teema tuodaan tutuksi vanhemmille ja pohditaan heidän osallisuuttaan vuoden aikana toteutettaviin asioihin. Lapsiryhmät retkeilevät ja aloittavat projektina eloperäisten jätteiden hautaamisen, joiden tuloksiin palataan toukokuussa. Syyskuussa huomio kohdistuu liikennekasvatukseen ja mahdollisuuksien mukaan autottoman päivän viettoon. Loka- ja marraskuun teemoina ovat YK:n päivä sekä lasten oikeudet. Tässä kohtaa pääpaino on sekä kulttuurisessa kestävyudessa että lasten osallisuuden kasvattamisessa. Ekologinen kestävyys saa näkyvyyttä, kun päiväkodissa järjestetään yhteistyössä vanhempien kanssa talvivarusteiden kierrätystapahtuma. Ekologinen kestävyys jatkuu joulukuussa, jolloin ollaan viikko ilman leluja sekä askarrellaan joulumuistamisia yhteistyökumppaneille kierrätysmateriaaleista.

Tammikuussa on väliarvioinnin aika ja tässä kohtaa on muistettava antaa lapsille ääni ja saada heidän palautteensa ja ideat mukaan arviointiin. Ystävänpäivä huomioi sosiaalisen kestävyuden ja maaliskuussa sekä taloudellinen että ekologinen kestävyys tulevat näkyviksi maailman vesipäivän myötä. Keväällä ryhmät aloittavat kevätseurannan sekä lintujen bongauksen. Huoltajia osallistetaan jälleen yhteisen talkoopäivän merkeissä, jolloin siistitään sekä päiväkodin piha että lähiympäristö. Toukokuussa on erittäin tärkeää muistaa tehdä loppukartoitus sekä arviointi kuluneesta toimintakaudesta ja pohtia jo seuraavan keke-vuoden tavoitteita, joita lähdetään käynnistelemaan jälleen elokuussa.

6.2 Tilaajan palaute

Tilaaja oli erittäin tyytyväinen tehtyyn tuotokseen ja se tullaan ottamaan käyttöön Moision päiväkodissa. Valmis vuosikello esiteltiin päiväkodin henkilöstölle yhteisessä työyhteisön kehittämispäivässä ja se sai positiivisen vastaanoton. Ymmärrettävää oli tosin se, että varhaiskasvatustajat kokivat hieman kuormittavaksi sen, että jälleen tulee uusi aihe ja uusi vuosikello mukaan toimintaan. On kuitenkin muistettava, että kestävän kehityksen vuosikello ei sulje pois mitään muuta toimintaa ja tämä vuosikello on helppo yhdistää muihin varhaiskasvatuksen vuosikelloihin. Yhdistämällä vaikka liikunnan ja kestävän kehityksen päästään jo hyvin alkuun siinä, että ohjattu toiminta tapahtuu ulkona.

Tilaaja piti aihetta erittäin ajankohtaisena ja todella tärkeänä pienten lasten arkeen. Kestävä kehitys ei ole uusi termi Moision päiväkodissa, mutta se on keskittynyt tähän asti lähinnä kierrätysmateriaalin käyttöön. Tehty työ laajentaa näkökulmaa ja ottaa huomioon sen kaiken muun,

jota kestävä kehitys pitää sisällään. Tilaaja oli erittäin iloinen siitä, että työ nostaa lasten osallisuuden tukijalaksi, johon kestävä kehityksen toiminta tukeutuu ja pitää sitä tärkeänä osana varhaiskasvatuksessa. Tehty tuotos tullaan tilaajan toimesta esittelemään muille alueen varhaiskasvatyksyksiköille ja sitä kautta sen käyttö tulee laajenemaan muihinkin kaupungin päiväkohteihin.

Yhteisöpedagogin osaaminen varhaiskasvatuskentällä

Yhteisöpedagogi (AMK) on koulutus, jota tarvitaan yhteiskunnassamme erittäin laajasti. Yhteisöpedagogin ammatillisen osaamisen ydinosaamista ovat yhteisöjen kehittäminen sekä ohjaaminen. Yhteisöpedagogi tietää yksilön kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2021.)

Yhteisöpedagogin tuoma näkökanta siihen, miten kestävä kehitys saadaan näkyväksi osaksi varhaiskasvatusta, on varhaiskasvatuksen työkentälle erittäin tervetullutta. Yhteisöpedagogi osaa ottaa mukaan osallisuuden ja yhdenvertaisuuden sekä rakentaa vuosikellosta käytännöllisen ja tarvittavan ohjauksen työkalun. Yhteisöpedagogin kompetensseihin lukeutuvan yhteisöllisen osaamisen ytimessä on osallisuus, joka liittyy lapsen oikeuksiin tulla kuulluksi hänen oman elämänsä päätöksissä ikäkauden mukaisesti. Yhdenvertaisuus, osallisuus ja tasa-arvo on nostettu esiin myös Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2021, 22).

Toimintakulttuurin kehittäminen ei toteudu hetkessä ja sen muuttaminen edellyttää pitkäjänteisyyttä, sinnikkyyttä sekä sitä, että koko työyhteisö sitoutuu siihen. Nyt, kun kestävä kehitys ja kestävä tulevaisuus on nostettu esille Moision päiväkodissa, tarvitaan asiasta innostunutta henkilökuntaa, jotta kestävä kehityksen vuosikello tulee käyttöön.

Jotta Moision päiväkotiki saa rakennettua vastuullisen toimintakulttuurin, pitää koko henkilöstön sitoutua asiaan ja tehtävien vastuita pitää jakaa varhaiskasvattajien kesken. Päiväkodin johtajan myönteinen asenne kannustajana ja mahdollistajana antaa hyvät lähtökohdat siihen, että kestävä kehitys on jatkossakin mukana Moision päiväkodin arjessa. (Cantell & Aarnio-Linnavuori & Tani 2020, 229, 230.)

Kestävä kehityksen saaminen osaksi päiväkodin toimintaa ei vaadi mullistavia muutoksia. Lasten kanssa toimimisessa korostuvat konkreettiset asiat eli lähiympäristön tutkiminen, vas-

tuun oppiminen, itsestä ja kavereista huolehtiminen sekä kestävämpien arkikäytäntöjen opettelu. Tärkeintä on järjestää toiminta niin, että lapset otetaan mukaan päätöksentekoon ja toiminnan toteuttamiseen. (Luomi, Paananen, Viberg & Virta 2010, 9.)

Olen itse tyytyväinen työni onnistumiseen sekä sen tuottamaan lopputulokseen. Kehittämistyöni on tosin vasta alussa, sillä vaikka työkalu on valmis, pitää sen käyttäjiä vielä perehdyttää sen käyttöönottoon. Olen siitä hyvässä asemassa, että työskentelen itse Moision päiväkodissa, jolloin pystyn edesauttamaan sitä, että vuosikello tulee käyttöön. Jatkokehittämissuunnitelmana on, että vuosikellon sisältöä tarkistetaan vuosittain vastaamaan käyttäjiensä tarpeita. Kun toiminta on saatu käynnistettyä, on hyvä tutkia, miten lasten osallisuutta on saatu kasvatettua ja miten se on osattu ottaa huomioon.

LÄHTEET

- Cantell, Hannele 2004. Ympäristökasvatus 2000-luvulla. Toimintaa ja tutkimusta. Teoksessa Cantell, Hannele (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Cantell, Hannele & Aarnio-Linnavuori, Essi & Tani, Sirpa 2020. Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Finlex 2021. Suomen perustuslaki. 6§ Yhdenvertaisuus. Viitattu 27.9.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>
- Globaalikasvatus 2021. Viitattu 12.6.2021. <https://www.globaalikasvatus.fi/mika-globaalikasvatus/teemat/kestava-kehitys>
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2021. Yhteisöjen kehittäjä. Neljä suuntautumisvaihtoehtoa. Viitattu 1.10.2021. <https://www.humak.fi/koulutus/yhteisopedagogi-amk/>
- Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangas, Jonna & Lastikka, Anna-Leena & Karlsson, Liisa 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Kumpulainen, Kristiina 2009. Oppiminen vastuullisuuteen kasvamisena. Teoksessa Lampinen, Johanna & Melén-Paaso, Monica (toim.) Tulevaisuus meissä – kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen. Opetusministeriön julkaisuja 2009:40.
- Luomi, Annukka & Paananen, Johanna & Viberg, Katja & Virta, Laura 2010. Keke päiväkodissa. Kestävän kehityksen opas. 2010. Pääkaupunkiseudun Kierratyskeskus Oy. Viitattu 12.9.2021. https://www.kierratyskeskus.fi/files/4679/Keke_paivakodissa.pdf
- Melén-Paaso, Monica & Kaivola, Taina & Rohweder, Liisa 2009. Kansainvälisyyskasvatuksesta globaalivastuuseen. Teoksessa Lampinen, Johanna & Melén-Paaso, Monica (toim.) Tulevaisuus meissä – kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen. Opetusministeriön julkaisuja 2009:40.
- Moision päiväkoti 2021. Viitattu 2.9.2021. <https://blog.edu.turku.fi/moisionphy/>
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetushallitus 2021. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021. Viitattu 12.9.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Kaksivuotisen_esiopetuksen_kokeilun_opetussuunnitelman_perusteet_2021.pdf
- Parikka-Nihti, Mari 2011. Pieniä puroja: Kasvua kohti kestävästä kehitystä. Lasten Keskus.
- Parikka-Nihti, Mari & Suomela, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Suomen Ympäristöopisto 2021. Ympäristökasvatus. Ympäristöalan erikoisammattitutkinto – kestävän kehityksen edistäjät. Viitattu 17.9.2021. <https://sykli.fi/koulutusalat/ymparistokasvatus/>
- Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2021. Viitattu 3.9.2021. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma_002.pdf
- Unicef 2021. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 12.9.2021. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Valtioneuvoston viestintäosasto 2021. Pääministeri Sanna Marinin puhe suurlähettiläspäivillä 24.8.2021. Viitattu 3.9.2021. <https://kestavakehitys.fi/-/10616/paaministerin-puhe-suurlahettilaspaivilla-24.8.2021>
- Vihreä lippu 2021. Viitattu 14.10.2021. <https://vihrealippu.fi/>
- Wolff, Lili-Ann 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, Hannele (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- WWF 2021. Ylikulutus. Viitattu 6.10.2021. <https://wwf.fi/uhat/ylikulutus/>

HAASTATTELUT

Kaikki haastattelut toteutti Terhi Lehtinen.

Haastattelu 1 (H1) Päiväkoti Neulanen, Helsinki. Päiväkodin varajohtaja, varhaiskasvatuksen opettaja. 13.10.2021.

Haastattelu 2 (H2) Päiväkoti Kukonharja, Lieto. Päiväkodin johtaja. 15.10.2021.

Haastattelu 3 (H3) Ympäristökasvattaja, luokanopettaja, Lahti. 17.10.2021.

LIITTEET

LIITE 1: Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa – henkilökunnan kartoituslomake

Energian säästäminen

1. Hyödynnetäänkö luonnonvaloa ja sammutetaanko valot tiloista aina, kun ne jäävät tyhjilleen?
2. Suoritetaanko tuuletus nopeasti ja tehokkaasti?
3. Kytetäänkö sähkölaitteista virta pois, kun niitä ei käytetä?
4. Kannustetaanko henkilökuntaa ja lapsia vanhempineen kulkemaan matkat kodin ja päiväkodin välillä jalan, pyörällä, julkisilla ja kimpakyydillä?
5. Vietetäänkö päiväkodissa energiateemapäivää (esim. energiansäästöviikko lokakuussa)?
6. Käsitelläänkö lasten kanssa sitä, mistä energia tulee ja mitä ilmastonmuutos tarkoittaa?
7. Ymmärtävätkö lapset ja henkilökunta energian säästämisen merkityksen ja toimivatko he sen mukaisesti?

Veden säästäminen

1. Opetellaanko lasten kanssa säästävää vedenkäyttöä?
2. Vietetäänkö päiväkodissa vesiteemapäivää (esim. maailman vesipäivä 22.3.)?
3. Ymmärtävätkö lapset ja henkilökunta veden säästämisen merkityksen ja toimivatko he sen mukaisesti?
4. Käsitelläänkö lasten kanssa veden kiertokulkua sekä puhtaan veden merkitystä ja rajallisuutta?

Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys

1. Osataanko hyvät kopiointitavat: kopioidaan kaksipuolisesti, pienentäen ja vain tarpeeseen?
2. Suositaanko paperitonta viestintää sekä päiväkodissa että päiväkodin ja kotien välillä?
3. Suositaanko hankinnoissa suuria pakkauksia ja vähän pakattuja tuotteita?
4. Onko päiväkodilla foorumi, jossa voi myydä, ostaa, vaihtaa ja lahjoittaa käytettyjä vaatteita?
5. Onko käytössä joka käytön jälkeen pestävät käsipyyhelaput tai käsipyyherullat?
6. Käytetäänkö sekä päiväkodilla että retkillä kestoastioita?
7. Otetaanko ruokaa vain sen verran kuin jaksetaan syödä (haetaan tarvittaessa lisää)?

8. Onko päiväkodille laadittu jätteenvälittäjän ohjeet?
9. Vietetäänkö päiväkodissa aiheeseen liittyvää teemapäivää (esim. nuukuusviikolla huhtikuussa)?
10. Käsitelläänkö lasten kanssa luonnonvarojen rajallisuutta ja kaatopaikkojen täyttymisen ongelmaa?
11. Ymmärtävätkö lapset ja henkilökunta, miksi jätteen syntymistä on vähennettävä ja toimivatko he sen mukaisesti?

Kestävä kulutus

1. Hankitaanko tavarat mahdollisuuksien mukaan käytettyinä (esim. kirjat, leikki- ja urheiluvälineet, askartelumateriaalit, huonekalut)?
2. Pidetäänkö tavaroista hyvää huolta – tarvittaessa huoltaen ja korjaten?
3. Vietetäänkö päiväkodissa lelutonta päivää?
4. Kannustetaanko lapsia ja henkilökuntaa yhteiseen tekemiseen ilman hienoja välineitä ja kilpavarustelua?
5. Vietetäänkö päiväkodissa aiheeseen liittyvää teemapäivää (esim. Älä osta mitään-päivä marraskuussa)?
6. Käsitelläänkö lasten kanssa elinkaariajattelua, ekotehokkuutta, kulutuksen ympäristövaikutuksia ja kohtuullisuutta?
7. Ymmärtävätkö lapset ja henkilökunta, että omilla kulutusvalinnoilla on vaikutusta maailmaanlaajuisiin ympäristö- ja kehityskysymyksiin?

Kestävät ruokavalinnat

1. Tiedotetaanko lasten poissaoloista keittiöön ruuan määrän mitoittamiseksi?
2. Painotetaanko päiväkodissa monipuolista kasvisravintoa (esim. kasvisruokapäivä joka viikko)?
3. Onko päiväkodin pihalla kasvimaa, marjapensaita tai hedelmäpuita?
4. Tutustutaanko lasten kanssa lähiluonnosta löytyviin marjoihin, ruokasieniin ja villivihanneksiin?
5. Painotetaanko ruokahetkissä kiireettömyyttä ja hyviä käytöstapoja?
6. Vietetäänkö päiväkodissa aiheeseen liittyvää teemapäivää (esim. nälkäpäivä syksyisin)?
7. Käsitelläänkö lasten kanssa ruuan alkuperää, erilaisia tuotantotapoja ja erilaisia ruokakulttuureja?

8. Ymmärtävätkö lapset ja henkilökunta, että omat ruokavalinnat vaikuttavat ympäristön tilaan?

Lähiympäristö

1. Toteutetaanko lähiympäristön toimijoiden kanssa vierailuja, tempauksia ja muuta yhteistä toimintaa?
2. Käyvätkö ryhmät tutustumassa kaikkien lasten kotimatkoihin?
3. Onko päiväkodilla oma kummialue (esim. metsä, niitty, puisto)?
4. Hyödynnetäänkö retkillä lähiympäristöä (luonto-, kulttuuri- ja historialliset kohteet)?
5. Onko päiväkodin pihaa kehitetty virikkeelliseksi, päiväkodin ja lähialueen asukkaiden yhteiseksi paikaksi?
6. Voivatko lapset vaikuttaa päiväkodin ja sen pihan viihtyisyyteen?
7. Pidetäänkö päiväkodin, sen pihan ja lähiympäristön siisteydestä huolta?
8. Käytetäänkö päiväkodin pihaa monipuolisesti leikki- ja oppimisympäristönä?
9. Tekevätkö kaikki ryhmät retkiä lähiluontoon?
10. Onko päiväkodilla päivitettävä lista lähiympäristön luonto-, vierailu- ja retkikohteista?
11. Vietetäänkö päiväkodissa aiheeseen liittyvää teemapäivää (esim. luonnon monimuotoisuuden päivä 22.5.)?
12. Käsitelläänkö lasten kanssa lähiluonnon merkitystä ja lähiympäristöön vaikuttamista?
13. Ymmärtävätkö lapset ja henkilökunta lähiympäristöstä huolehtimisen merkityksen?

Kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus

1. Tutustutaanko lasten kanssa kunnan vaakunaan sekä maakuntalauluun, -kasviin ja -eläimeen?
2. Tutustutaanko lasten kanssa ruokien, leivonnaisten ja käsitöiden perinteiseen tekemiseen?
3. Hyödynnetäänkö lähiseudun kulttuuriperintökohteita ja museota retkikohteina?
4. Kutsutaanko alueen asukkaita kertomaan päiväkodin ja lähiympäristön historiasta sekä elämästä ennen vanhaan?
5. Vietetäänkö päiväkodilla eri kulttuurien juhlapäiviä?
6. Pyydetäänkö maahanmuuttajataustaisia lapsia ja vanhempia kertomaan erilaisista kulttuureista?
7. Osallistuuko päiväkotiki kansainväliseen projektiin?
8. Onko päiväkodilla ystävyyspäiväkotiki ulkomailla?

9. Onko päiväkodilla kummilapsi tai -päiväkoti kehitysmaasta?
10. Tutustutaanko lasten kanssa eri kulttuureihin (esim. tavat, ruoka, musiikki, pelit, kirjallisuus)?
11. Onko päiväkodille laadittu monikulttuurisuusohjelma?
12. Vietetäänkö päiväkodissa aiheeseen liittyvää teemapäivää (esim. YK-päivä 24.10.)?
13. Käsitelläänkö lasten kanssa paikallista ja suomalaista kulttuuriperintöä sekä kulttuurien moninaisuuden mukanaan tuomaa rikkautta?
14. Ymmärtävätkö lapset ja henkilökunta suomalaisen kulttuuriperinnön sekä maailman kulttuurien kirjon arvon?

Turvallisuus

1. Käyttävätkö kaikki päiväkodille pyöräilevät pyöräilykypärää?
2. Onko käytäntönä, että ketään ei jätetä yksin, mutta yksin saa olla?
3. Kartoitetaanko lasten kanssa lähiympäristön mahdollisia vaaran paikkoja ja pyritäänkö niiden turvallisuutta parantamaan?
4. Ovatko päiväkodin sisätilat ja piha toimivat ja turvalliset?
5. Tehdäänkö lähialueen toimijoiden kanssa yhteistyötä turvallisuuden parantamiseksi?
6. Tuntevatko lapset toistensa vanhemmat?
7. Onko kiusaamiseen välittömästi puuttuminen jokaisen vastuulla?
8. Vaalitaanko päiväkodissa kiireetöntä ja turvallista ilmapiiriä, jossa kaikilla on työrauha?
9. Saavatko lapset tarvitessaan apua ja tukea keneltä tahansa päiväkodin aikuiselta?
10. Pääseekö syliin aina?
11. Onko päiväkodilla selkeät ja toimivat yhteiset säännöt? Tietävätkö kaikki nämä säännöt?
12. Vietetäänkö päiväkodissa aiheeseen liittyvää teemapäivää (esim. 112-päivä helmikuussa)?
13. Käsitelläänkö lasten kanssa päiväkodin turvallisuussuunnitelmaa ja sitä, miten toimitaan hätätilanteissa?
14. Ymmärtävätkö lapset ja henkilökunta, miten oma toiminta vaikuttaa kaikkien turvallisuuteen?

Yhteisöllisyys

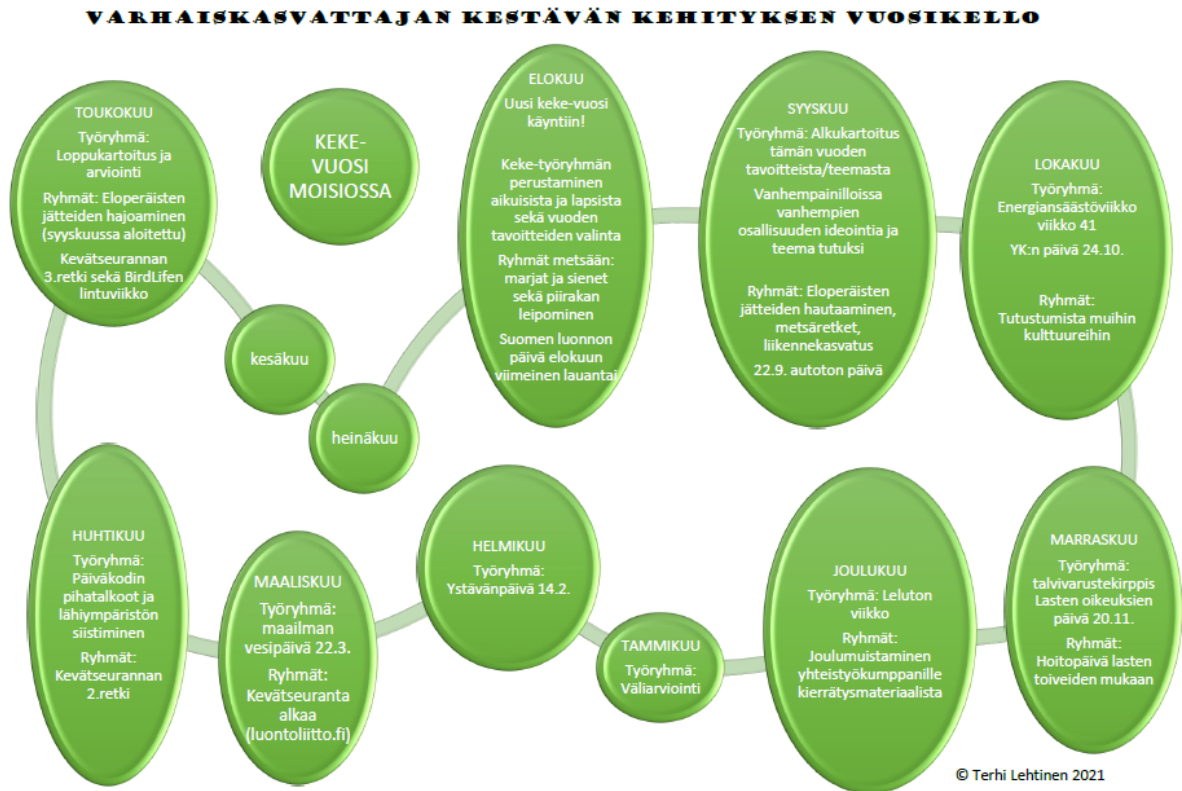
1. Onko lapsilla edustus päiväkodin toimintaa suunnittelevissa ryhmissä?
2. Osallistuvatko lasten vanhemmat päiväkodin toiminnan kehittämiseen?

3. Osallistuuko päiväkotit alueen yhteisiin tapahtumiin ja kehittämishankkeisiin?
4. Kannustetaanko lapsia käsittelemään erimielisyydet avoimesti ja tarvittaessa vanhempien läsnä ollessa?
5. Järjestävätkö isommat lapset toimintaa pienemmille?
6. Tekevätkö ryhmät keskinäistä yhteistyötä?
7. Tekeekö päiväkotit yhteistyötä lähikoulun tai -päiväkodin kanssa?
8. Tekeekö päiväkotit yhteistyötä muiden lähialueen toimijoiden kanssa (neuvolat, vanhainkodit, järjestöt, luonto- ja ympäristökoulut, seurakunnat, yritykset)?
9. Tuetaanko työyhteisöä virkistyspäivillä, harrastusryhmillä tai muulla yhteisellä toiminnalla?
10. Otetaanko vanhemmat ja isovanhemmat mukaan päiväkodin arkeen?
11. Onko kasvattajilla yhteinen päivitettävä lista lähialueen mahdollisista yhteistyötoimista?
12. Vietetäänkö päiväkodissa aiheeseen liittyvää teemapäivää (esim. ystävänpäivä 14.2.)?
13. Käsitelläänkö lasten kanssa auttamisen ja yhteistyön merkitystä?
14. Vallitseeko lasten ja henkilökunnan kesken avoin yhdessä tekemisen kulttuuri, jossa kaikki saavat tilaa tehdä ja osallistua?

LIITE 2: Benchmarkkauksen vastausten taulukko

Aihe	Kohde 1: Päiväkoti Neulanen	Kohde 2: Kukonharjan päiväkoti	Kohde 3: Ympäristökasvattaja, luokanopettaja
käynnistävä tekijä	Pyydettiin mukaan ensimmäisenä päiväkötinä Vihreän Lipun pilottihankkeeseen vuonna 1998	Halu panostaa luonto- ja ympäristökasvatukseen, koko henkilökunta kävi Vihreä Lippu-koulutuksen	Partiolaisuus ja opettajan virka Vihreä Lippu-koulusta
henkilökunnan tietotaito ja ylläpito	Toiminta ulottuu koko toimintakulttuuriin. Kuukausittaiset tapaamiset, osaamisen jakaminen, arviointi, ideointi ja kehittäminen	Alussa koko henkilökunta koulutautui ja vakihenkilökunta käy koulutuksissa aika ajoin. Uudet työntekijät perehdytetään aiheeseen.	Ympäristöyhdyskuntaverkoston luominen, jossa omien kontaktien hyödyntäminen. Oma esimerkki muille ulkona oppimisesta ja ympäristökasvattajan opinnoissa lopputyönä ulkona oppimisen materiaali-paketti mallitunteineen, joka on esimerkin voimin lähtenyt leviämään hyötykäyttöön.
kestävä kehitys arkitöinnässä	Lapsista ja henkilökunnasta on muodostettu ympäristöraati, joka kokoontuu kerran kuukaudessa. Toteutetaan Vihreän Lipun teemaa ja tapoja arjessa. Projektien jälkeen tavat jäävät pysyviksi	Vihreä lippu -tavat lapsiryhmässä, lapsille opettavia ympäristöasioita ja yhteisiä keskusteluja siitä, miksi näin toimitaan. Yhteisiä tapahtumia ajankohtaiseen teemaan liittyen.	Näkyvä kaikessa toiminnassa, kaikissa aineissa hyödynnetään ulkona oppimista. Oppilaat oppivat kestävästä materiaalien käytön, mm. tekstiilityössä.
yhteistyö	Perheiden kanssa. FEE Suomi, lähiympäristön toimijat	Yhteistyötä lähinnä vanhempien kanssa. Olemme haastaneet heitä ympäristöasioihin. Kierrätyskeskuksen kanssa teemme myös ajoittain yhteistyötä, ja he käyvät kertomassa toiminnasta lapsille.	Suomen ympäristötoimijat, oppilaiden huoltajat, kaikki, jotka vain keksitään, niin otetaan kumppaneiksi. Nykyisen ops:n mukaisesti hyödynnetään koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä ja yhteistyötahoja.
Neuvo aloittelevalle keke-toimijalle	Kerää ympärillesi asiasta innostuneita ja sitoutuneita työ-kavereita. Rohkeasti kokeilemaan ja toimimaan. Ottakaa lapset osalliseksi heti alusta lähtien.	Matalalla kynnyksellä vain mukaan toimintaan. Vihreä lippu -tapoja on yllättävänkin helppo iskostaa päiväkodin arkeen. Kivoja juttuja saa tehtyä helposti asian tiimoilta.	Oma innostus on tärkeää ja hetkeen tarttuminen (esim. luonnon ja eläinten tarkkailu). Pienet askeleet riittävät aluksi. Luo rutiinit. Hyödynnä valmiit materiaalit ja ideat (esim. MAPPA). Tee yhteistyötä ja etsi verkostot (yhteistyössä on voimaa). Käy koulutuksissa ja tapaamisissa. Nauti luonnosta ja yhteisestä innosta!

LIITE 3: Varhaiskasvattajan kestävä kehityksen vuosikello

LIITE 4: Materiaalien vinkkipankki varhaiskasvattajille:

Cantell, Hannele & Aarnio-Linnavuori, Essi & Tani, Sirpa 2020. Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja. PS-Kustannus

Ertimo, Laura 2021. Ilmastonmuutos selkokielellä. Otavan kirjapaino.

Hall, Rose 2021. 100 asiaa maapallon pelastamisesta. Lasten Keskus.

Parikka-Nihti, Mari & Suomela, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. PS-Kustannus.

Vartiainen, Jenni & Tuominen, Suvi 2019. Oppi & ilo. Tiedeseikkailu energia. Tarinoita, tietoa ja tutkimustehtäviä. Sanoma Pro Oy.

https://www.kierratyskeskus.fi/4v-hanke/kasvattajille/keke_paivakodissa

www.luontokoulut.fi

<https://mappa.fi>

<https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/metsamorri.html>

www.vihrealippu.fi